

Sissisota, sen edellytykset ja mahdollisuudet

Yleisesikuntamajuri A Savunen

I SISSISODAN YLEINEN LUONNE

Seurauksena sotien muuttumisesta totaaliseksi on ollut varsinaisen taistelutoiminnan laajentuminen myös siviiliväestöä koskevaksi. Vielä 1. maailmansodan aikana kotirintama auttoi taistelurintamaa ensi sijassa työllään. Se vastasi siitä, että taistelurintaman sekä aineellinen että henkinen huolto toimi moitteettomasti. Varsinaisesti vasta 2.maailmansodan aikana alkoi sotilaallisesti koulutamattoman väestön suuri merkitys ilmetä myös taistelevana kansakunnan osana. Useissa maissa kävi nimittäin niin, että vaikka armeija oli lyöty, ei itse kansa ollutkaan kypsä alistumaan vihollisen tahtoon. Koko maa saattoi olla vihollisen miehittäjä, mutta vastarinta jatkui siitä huolimatta. 2. maailmansodan aikana oli tällainen vastarinta erityisen voimakas Jugoslaviassa, Neuvostoliiton miehitettyillä alueilla, Kiinassa ja Ranskassa, vähämerkityksisempää Hollannissa, Belgiassa, Norjassa, Tanskassa, Italiassa, Puolassa ja Kreikassa. Sodan jälkeen on tämäntapainen toiminta tullut yhä yleisemmäksi. Sitä on menestyksellisesti käytetty mm Indokiinassa, Malaijilla, Tunisiassa, Algeriassa ja Kuubassa. Vaknaisen armeijan lyömisen ei enää tarvitse merkitä sodan loppumista. Kansa saattaa jatkaa vastarintaa vielä vuosikautia, sitoa ja kuluttaa vihollisen voimia aktiivisella ja passiivisella vastarinnallaan niin kauan, että uusi, säännöllisiin sotatoimiin kykenevä armeija on saatu muo-

dostetuksi tai liittolaisen apu alkaa vaikuttaa yhteiseen viholliseen. Saattaa olla vieläpä niin, ettei maassa ole vakinaista armeijaa aikaisemmin ollutkaan. Se luodaan vastarinnan aikana ja heitetään sitten taisteluvälmiinä vihollista vastaan.

1. Sissisodan lajit ja muodot

Monenlaisista menettelytavoista ja toimintamuodoista johtuu, että valloitetun maan tai alueen miehittäjään kohdistuvalla toiminnalla on monia eri nimityksiä. Niinpä sanomalehdistössä ja kirjallisuudessa puhutaan sissi- ja partisaanisodasta, vallankumoussodasta, kapinasta, vastarintaliikkeestä, maanalaisesta liikkeestä ja toiminnasta, viidennestä kolonnasta, tuholais-, sissi- ja sobotaasi-toiminnasta jne.

Selvittäkäämme ensiksi nämä käsitteet ja niiden suhde toisiinsa. Vanha totuus on, että vallankaappausyritys on vallankumous silloin, kun yritys onnistuu, ja kapina, kun se epäonnistuu. Vallankumouksesta ja kapinasta puhutaan erityisesti silloin, kun toiminta tapahtuu omaa hallitusta tai — siirtomaiden ollessa kysymyksessä — emämaan asettamia hallintoelimiä vastaan. Hallitukseen tyytymätön kansanosan nousee tällöin aseellisesti vastustamaan vallanpitäjiä tarkoituksena anastaa valta itselleen.

Sissisodalla taas on opittu ymmärtämään kansan nousemista ulkonaista, maahan tunkeutunutta valloittajaa vastaan päämääränä maan vapauttaminen vieraista sotavoimista joko omin voimin tai ulkomaisen avun turvin. Lopullista kansannousua edeltää vihollisen sekä aineellinen että henkinen kuluttaminen siinä määrin, että lopputuloksesta voidaan olla varmat.

Sissisota muodostuu erilaatuisiksi riippuen siitä, onko maa valloitettu kokonaan vai osittain, sekä edelleen siitä, joudutaanko sissisotaa käymään evakuoitulla vaiko evakuoimattomalla alueella. Ensiksi mainitussa tapauksessa ovat sissijoukot ainoa vihollisen vastavoima, kun taas vaihtoehdossa vakinaisten joukkojen muodostama armeija taistelee vielä vapaana olevalla alueella ja sissijoukot valloittamalla alueella.

Jo pintapuolinenkin tarkastelu osoittaa, että vastarintaliike,

maalainen toiminta, tuholais- ja sissitoiminta yms ovat vain näiden kahden pääryhmän, sissisodan ja vallankumoussodan, alalajeja, niiden taistelutapoja. Sekä sissi- että vallankumoussotaan aktiivisesti osaaottavat ihmiset voidaan ryhmittää ikäänkuin kahteen rintamaan, nimittäin omilta, hallussaan olevilta tukialueilta toimiviin sissiosastoihin, joista vähitellen pyritään muodostamaan säännöllisiin sotatoimiin kykenevä sissiarmeija, sekä miehitetyllä alueella, vihollisen keskuudessa toimivaan, paikallisesta väestöstä valittuun vastarintaliikkeeseen.

On itsestään selvää, että vastarintaliike voi olla olemassa vain siinä tapauksessa, ettei väestöä ole evakuoitu vihollisen valtaamalta alueelta. Usein on vaikea vetää selvää rajaa sissiosastojen ja vastarintaliikkeen välille, sillä sissiosastoihin organisesti laskettavia osia saattaa toimia myös siviiliväestön joukossa.

Jos yritämme asian selvittämiseksi tarkemmin luonnehtia näiden kahden rintaman taistelutapoja ja toimintamuotoja, niin toteamme, että varsinaisten sissien toiminta on paljon aktiivisempaa. Siihen liittyy

- vihollisen varastojen sekä sitä palvelevien liikenne- ja viestiyhteyksien hävittämistä,
- yllätyshyökkäyksiä vihollisosastojen ja vihollisen tukikohtien tuhoamiseksi,
- tiedustelua,
- propagandaa oman väestön vastustustahdon kohottamiseksi ja vihollisen taistelumoraalin alentamiseksi ja
- säännöllistä sodankäyntiä.

Vastarintaliike keskittyy pääasiallisesti tiedusteluun, propagandaan sekä tuholais toimintaan. Se on ikäänkuin sissiosastojen apujärjestö.

Edellä olevassa luettelossa mainittiin vielä sissitoiminta eräänä vastarinnan nimityksenä. Se on tärkein sissijoukkojen toimintamuodoista, mutta siihen turvautuvat myös vakinaiset armeijat suuressa mitassa. Erityisesti pienissä maissa kuten meilläkin on sen merkitys viime aikoina lisääntynyt, sillä erikoisolosuhteiden hyväksikäytöllä yritetään kompensoida armeijan teknillistä takapajuisuutta. Sissitoiminta sisältää tuholais toimintaa, ylläköitä ja tiedustelua.

2. Sissisodan nykyinen merkitys ja asema muihin taistelutapoihin verrattuna

Sissisota voitaneen määritellä sodankäynniksi, jolla korvataan säännölliset sotatoimet vihollisen hallussa olevalla alueella. Yhtenäisten rintamien ja vakinaisen sotajaotuksen puuttuminen vaatii sissijoukkojen johtamisessa, yhteydenpidossa, taktiikassa ja huollossa säännöllisestä sodankäynnistä täysin eroavia muotoja sekä perustuu ennen kaikkea sissijoukkojen aktiiviseen ja yllättävään käyttöön.

Sissisodan vieraskieliset nimitykset *small war*, *guerillawartare*, *Kleinkrieg*, *petite guerre* ja *guerre de guerilla* voidaan kääntää pikkusodaksi. Koska nimitykset ovat vanhoja, viittaavat ne sissisodan silloiseen luonteeseen. Se oli hajanaisten ryhmien ja osastojen kostonotaa, usein sotarosvoustakin, jolla sodan lopputulosta ajatellen oli pieni merkitys. Kansa nousi spontaanisesti, toiminta oli yleensä valmisteleमतonta, improvisaation ja lukuisten pikkujohtajien oikujen varassa. Yhtenäinen johto puuttui.

Vasta varsinaisesti 2. maailmansota antoi sissisota-käsitteelle uuden sisällön. Sotien näyttämölle ja samalla yleiseen tietoisuuteen astui partisaani ja partisaanisota, joilla tarkoitettiin erityisesti kommunistisissisiä ja heidän käymäänsä sotaa. Partisaanit sitoivat Neuvostoliiton miehitettyillä alueilla kymmenkunta saksalaista ja heidän liittolaistensa divisioonaa. Sotaa käytiin sekä rintamassa että sen selustassa.

2. maailmansodasta lähtien on pikkusodasta kehittynyt itsenäinen ja yhtenäisesti johdettu, kutsuntoja hyväkseen käyttävä sodankäyntitapa, joka saattaa esiintyä eräänä vaihtoehtona maan puolustussuunnitelmaa laadittaessa.

Jo 1. maailmansodan jälkeen esitettiin kyllä väitteitä, että sissisota oli menettänyt merkityksensä, koska armeijat ja sotanäyttämöt olivat kasvaneet niin suuriksi, ettei sisselle jäänyt niiden tarvitsemia laajoja liikkumaitoja. Lisäksi sanottiin moottoroinnin lisäneen armeijoiden liikkuvuutta niin paljon, että suurtenkin alueiden tehokas hallinta oli mahdollista. 2. maailmansota kuitenkin osoitti,

ettei näissä väittelissä ollut perää. Voitaneen päinvastoin väittää, että nykyiset sodankäyntitavat ovat lisänneet menestyksellisen sissi-sodan mahdollisuuksia. Jättäväthän etupäässä teiden suunnissa etenevät panssari- ja moottoroidut kilat laajoja alueita koskemattomiksi. Näiden alueiden puhdistus on vaikeaa, paljon aikaa ja joukkoja vaativaa.

On selvää, että taktilliset ydinräjähteet ovat aiheuttaneet kaiken sotaan liittyvän toiminnan uudelleen arvioinnin. Muutamia yleispäteviä toteamuksia on jo voitu tehdä. Niinpä joukkojen keskittäminen 2. maailmansodassa käytettyyn tapaan on suoranaista itsemurhaa. Tunnuslauseena on nyt: liiku hajallaan, taistele kootuna. Hyökkääjän on pidettävä joukkonsa hajautettuna maastoon aivan viime hetkeen asti, koottava ne sitten nopeaan iskuun ja taas heti murron jälkeen hajautettava. Puolustajan aseman täytyy olla entistä syvempi ja miehitykseltään harvempi, jonka lisäksi reservi on pidettävä suhteellisen kaukana ja sekin hajautettuna maastoon. Kalkesta tästä on ollut seurauksena, että joukkojen liikkuvuutta on täytyntä huomattavasti lisätä, jotta voimien kokoaminen ja hajauttaminen kävisi nopeasti.

Arviot siitä, kuinka suurta joukkoa vastaan ydinräjähteitä kannattaa käyttää, vaihtelevat suuresti. Yleisin lienee nykyisin se käsitys, että jo koossa oleva pataljoona on kannattava maali. Tämä arvio on ollut pohjana niille organisaatiomuutoksille, joita laaditaan ja kokeillaan kaikissa maissa. Pyritään pataljoonan, jopa komppanian suuruusluokkaa oleviin, nopeasti liikkuviin, itsenäiseen toimintaan kykeneviin taisteluosastoihin. Tällaiset taisteluosastot kykenevät sekä hyökkäämään että puolustautumaan muodostamatta silti kannattavaa ydinaseamaalia muuta kuin hetkittäin.

Suuret massat ja asekeskitykset edustavat mennyttä aikaa ja sijalle tulevat pienet ja nopeasti liikkuvat taisteluosastot. Ne ovat kuin mehiläisparvi, joka sakeana pilvenä hyökkää ja väistyy muodostamatta koskaan maalia, johon hyökkääjä voisi iskeä. Osa niistä kyllä tuhoutuu hyökkääjän iskuista, mutta pääosa jatkaa pistojaan, väsyttää ja kuluttaa hyökkääjää, kunnes se pysähtyy ja väistyy.

Tätä kuvaa tutkistellessa tulee hakematta mieleen samanlaisina osastoina taistelevat sissit, jotka iskevät ja väistyvät antautumatta

koskaan ratkaisutaisteluun ylivoimaisen vihollisen kanssa. Nekin kuluttavat ja heikentävät jatkuvasti vihollista odotellen ja valmistellen sen lopullista tuhoa.

Erityisesti sellaisella maalla, jolla ei ole käytettävissään ydinräjähteitä, on suuria vaikeuksia löytää käyttökelpoinen puolustuksen menetelmä ydinaseilla varustettua hyökkääjää vastaan taisteltaessa. Onhan esim meillä vanhat liittolaisemme metsät, talvi lumineen ja pakkasineen, harvateisyys ja maaston kapeikkoisuus edelleenkin käytettävissämme, mutta ne eivät yksinään riitä. Tarvitaan myös joukkoja, mutta joukkoja siten käytettynä, ettei vihollinen paljoakaan hyödy ydinaseistaan. Sissisota tai yleensä sissisodan taistelumenetelmiä käyttävä puolustus tuntuu tällöin käyttökelpoiselta ratkaisulta.

Mm Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa on esitetty ajatuksia, että tavanomainen puolustusjärjestelmä olisi korvattava sissisodalla tai olisi sissisotaa pidettävä ainakin toisena vaihtoehtona. Suurvalloistakin kuuluu ääniä, jotka korostavat sissisodan merkitystä tulevaisuudessa. Kenraali Fuller sanoo tutkimuksessaan "Mihin lännen on sodassa valmistauduttava?", että Neuvostoliitossa tullaan sissisodalle antamaan ratkaiseva osa tulevaisuuden sodassa. Merkit viittaavatkin siihen, että Itä valmistautuu jo rauhan aikana hyökkäävään sissisotaan. Sitä voidaan käyttää ei ainoastaan omassa maassa vaan myös niissä maissa, joissa on hyvin organisoitu ja voimakas kommunistipuolue. Esim Romanian Aseellisten taisteluvoimain ministeriöön kuuluu osastona Partisaaniyksikköjen johtoesikunta. Vastaavat osastot ovat varmaan muissakin Varsovan liiton maissa, koska koulutus ja muikin sotilaallinen toiminta on pyrittävä jäsenmaissa yhtenäistämään.

Kaikesta edellä esitetystä lienee käynyt selville, että sissisotaan on nykyisin suhtauduttava vakavasti. Jokaisen maan on punnittava mahdollisuutensa ja vedettävä niistä oikeat johtopäätökset. Viisaan sodanjohdon on otettava myös tappio huomioon sekä valmistauduttava toimimaan sen jälkeenkin. Sissisodan valmistelut vaativat paljon aikaa. Siirtyminen siihen valmistautumattomana on vielä pahempaa kuin ehdoton antautuminen.

II SISSISODAN PUOLESTA JA SITÄ VASTAAN

Usein on asetettu kyseenalaiseksi, kannattaako sotaa jatkaa sissisotana, kun kerran vaknainenkaan armeija ei ole pystynyt täyttämään sille annettua tehtävää. Eikö sissisota aseta kansan sekä henkistä että aineellista kestäkykyä niin kovalle koetukselle, että miehitykseen alistuminen koko kansan parasta ajatellen on edullisempää? Vastausta olisi punnittava ensin teoreettisesti ja sitten kutakin tapausta erikseen ottaen olosuhteet huomioon. Tässä voimme suorittaa tarkastelun vain teoreettiselta puolelta ja siinäkin vain pääpiirtein.

Maan pitkäaikainen miehittäminen merkitsee kaiken vihollista hyödyttävän alistamista sen käyttöön ja johtoon. Maan koko tuotantokoneisto valmistaa tarvikkeita valloittajalle. Maa imetään taloudellisesti tyhjäksi eikä tarpeellisia peruskorjauksia tai uudishankintoja pystytä suorittamaan. Myös henkinen elämä samoin kuin puhe-, paino- ja kokoontumisvapaus on säännösteltyä. Lakia tulkitaan valloittajan mielen mukaan tai ollaan sitä kokonaan noudattamatta. Monesti käy vielä niin, että työvoimaa siirretään maan rajojen ulkopuolelle, miehittäjän määräämiin työpaikkoihin.

Vangitsemiset ja keskitysleirit ovat aina uhkaamassa. Pahinta on kuitenkin se, että kansa jakaantuu kahteen osaan: ns yhteistoimintamiehiin ja vain pakosta alistuviin. Edelliseen ryhmään siirtyvät kaikki alhaiset, oman maan kohtalosta piittaamattomat ai-nekset, jotka miehittäjää liehitelläkseen suorittavat ilmiantoja ja kavalluksia. Seurauksena on vihaa, väkivaltaa, vainoa ja kansan pirstoutuminen sekä sen moraalin aleneminen.

Entä sitten sissisota? Ei ole sekään helppoa, ei sissien eikä siviiliväestön kannalta. Sissien toiminta on alituista, hermoja kuluttavaa varuillaanoloa, ylläköitä ja väijytyksiä, siirtoja ja välistymistä, epämielisiä ja terveydelle turmiollisia majoituspaikkoja, usein puutteellisuuksia ja epäsäännöllisyyttä muonituksessa sekä lääkintähuollossa, likaisuutta, epätietoisuutta, teivottomuutta jne, mutta heillä on sentään suojaiset tukialueensa, joihin vihollinen vain harvoin osuu. Niissä voivat sissit levätä, hoitaa haavoittuneitaan ja valmistella seuraavaa tehtäväänsä.

Varsinainen väestö sen sijaan on täysin vihollisen armoilla. Sillä ei ole mitään tukialueita, joihin voisi vetäytyä suojaan. Sille valloittaja useinkin kostaa sissien suorittamat tuholaisteot ja sotilaitten tapot. Eikä tämä yksin riitä. Siviiliväestön on vielä hankittava sisselle pääosa näiden muonasta ja muista tarvikkeista. Ja usein käy vielä niin, että tarvittavat tavarat otetaan pakolla, ellei niitä vapaaehtoisesti anneta.

Jo nämä tosiasiat riittänevät osoittamaan, että siviiliväestön kannalta katsottuna vaaka tuntuu kallistuvan ratkaisevasti vastarinnattoman miehityksen eduksi. Onko siis sissisota tuomittava turhana, yltiöisänmaallisten aineiden alulle panemana ja vain siviiliväestön muutenkin raskasta taakkaa lisäävänä toimintana?

Äsken heitettiin punnuksia vain vaa'an toiseen kuppiin, mutta toinenkaan ei jää tyhjäksi. Siihen pantavat punnukset ovatkin ominaispainoltaan erittäin raskaita, sellaisia kuin kansan moraalinen ryhti, voitontahto sekä usko omaan arvoon ja olemassaolonsa oikeutukseen. Edellä jo mainittiin, että vastarinnaton alistuminen aiheuttaa kansassa epäsopua, moraalisien tason alenemista, nöyrityksen ja orjajengien lisääntymistä. Kansa ei osoittaudu itsenäisyytensä arvoiseksi antautuessaan taistelutta tai luopuessaan siitä kalkkeaan tekemättä.

Painavin punnus on tietysti mahdollinen voitto. Nöyrästi alistunut kansa voi menettää vapautensa kokonaan tai se saa itsenäisyytensä takaisin onnellisten olosuhteiden lahjana, mutta vaivalla hankittu on monin verroin arvokkaampi kuin lahjaksi saatu. Voiton toivo ja mahdollisuus sen saavuttamiseen kallistaa vaa'an jatkuvan vastarinnan eduksi.

Ottakaamme pari esimerkkiä, vaikkapa Tanska ja Norja. Molemmat maat Saksa miehitti 2. maailmansodan alussa miltei ilman vastarintaa. Pitkien ja katkerien miehitysvuosien aikana nuo kansat kuitenkin vähitellen kypsyivät ymmärtämään vapauden arvon. Erityisesti Tanskassa oli vastarintaliike sodan loppupuolella aktiivinen ja voimakas. Norjassakin oli vilkasta sissitoimintaa, mutta miehitys oli niin vahva, ettei mitään ratkaisevaa saatu aikaan.

Näillä esimerkeillä ei tarkoiteta sitä, että sissisodalla Tanska ja Norja olisivat voineet välttää miehityksen. Ei ainakaan Tanska,

sillä se oli liian pieni alaltaan, tiheään asuttu ja sillä oli vähän, tuskin ollenkaan sissien tukialueiksi sopivaa maastoa. Norjan mahdollisuudet olivat paljon suuremmat. Maasto oli mitä edullisin ja Englanti olisi ehkä ennättänyt apuun, jos norjalaiset itse olisivat tarpeeksi yrittäneet ja voittaneet heille tarvittavan valmisteluajan.

Eräänä painavana punnuksena antautumisen puolesta mainittiin edellä vihollisen kostotoimenpiteet. Nykyisin se punnus kuitenkin näyttää kutistuvan hyvin pieneksi, sillä v 1949 laadittiin Genevessä kansainvälinen sopimus, jolla kostotoimenpiteet kokonaan kiellettiin. Sitä noudattamaan ovat sitoutuneet mm Yhdysvallat, Neuvostoliitto, Iso Britannia, Kiina, Ranska ja Suomi.

Sopimuksen sen osan mukaisesti, joka koskee maavoimiin kuuluvien haavoittuneiden ja sairaiden aseman parantamista, sopimusta on sovellettava haavoittuneisiin ja sairaihin, jotka kuuluvat mm seuraaviin ryhmiin

— aseellisten voimien osana oleviin millisi- tai vapaaehtoisjoukkoihin,

— vallatullakin alueella toimiviin millisi- ja vapaaehtoisjoukkoihin, järjestettyjen vastarintaliikkeiden joukot mukaanluettuna, mikäli ne täyttävät seuraavat ehdot

niillä on johtajana alaisistaan vastuussa oleva henkilö,
niillä on määrätty ja välitmatkan päästä erottuva tunnusmerkki,

ne kantavat aseitaan avoimesti ja

ne mukautuvat sotatoimissaan sodan lakeihin ja tapoihin,

— valtaamattoman alueen väestöön, joka vihollisen lähestyessä tarttuu aseisiin taistellakseen maahan tunkeutuvia joukkoja vastaan ja ennättämättä järjestäytyä säännöllisiksi aseellisiksi joukoiksi, edellyttäen, että aseiden kantaminen tapahtuu avoimesti ja noudattaen sodan lakeja ja tapoja.

Sen sopimuksen osan mukaan, joka koskee siviilihenkilöiden suojaamista sodan aikana, ketään suojeltua henkilöä ei saa rangaista rikkomuksesta, jota hän henkilökohtaisesti ei ole tehnyt. Edelleen kielletään

— yhteisrangaistukset,

— pelotus- ja terroritoimenpiteet,

— panttivankien ottaminen,

— pakolliset joukko- ja erillissirrot ja karkottaminen vallatulta alueelta aiheesta riippumatta; vallattu paikkakunta voidaan kuitenkin evakuoida, jos väestön turvallisuus tai pakottavat sotilaalliset syyt sitä vaativat,

— vallatun alueen omaisuuden tuhoaminen, paitsi milloin sota-toimet ovat tehneet tuhoamisen ehdottoman välttämättömäksi.

Sissisodan kannalta on tällä sopimuksella erittäin suuri merkitys.. Takaahan se sissisodan laillisuuden ja sisselle samat oikeudet kuin vakinaisillekin joukoille. Enää eivät sotaakäyvät voi tulkita sopimuksen artikloita oman mielensä ja kulloisenkin tilanteen mukaan. Näin voitiin menetellä vielä 2. maailmansodan aikana, koska vuoden 1929 sopimus esitti oikeudet ja kiellot liian ylimalkaisesti. Sissejä kohdeltiin rikollisina ja murhamiehinä muutoseikkojen, esim puutteellisen sotilaspuvun tai joukon taistelutavan perusteella.

Geneven sopimus laillistaa totaalisen sodan sen laajimmassa merkityksessä. Jokainen kansalainen on oikeutettu taistelemaan valloittajaa vastaan, jos vain sodan lakeja ja tapoja noudatetaan.

Uutta sopimusta on jo ehditty arvostellakin. Deutsche Soldatzeitungin n:ossa 7 vuodelta 1954 mainitaan mm, että Geneven artikkelit riistävät kaikki keinot sissejä vastaan taistelevien vakinaisten joukkojen käsistä. Ei yksikään johtaja tyydy olemaan toimettona, kun hänen miehiään murhataan ja silvotaan. Edelleen kirjoituksessa kerrotaan Nürnbergin kansainvälisen tuomioistuimen lausuneen v 1948, että panttivankeja saa surmata, mikäli surmatujen lukumäärä on oikeassa suhteessa siviiliväestön ja sissien suorittamiin kansainvälisten sopimusten loukkauksiin.

Tämä kritiikki on helposti ymmärrettävissä, sillä joutuivathan juuri saksalaiset 2. maailmansodan aikana taistelemaan miltei kaikissa valtaamissaan maissa sissi- ja vastarintaliikkeltä vastaan ja tuntevat näin ollen niiden merkityksen sekä niiden torjuntakeinot kaikkein parhaiten. Silti tuntuvat edellä esitetyt väitteet jossain määrin liioitelluilta. Eiväthän vakinaiset joukot voi olla täysin voimattomia sissien hyökkäyksiä vastaan. Ja onhan Geneven sopimuksessa sissijoukoille asetettu selvät rajoitukset ja ehdot. Ellei ehtoja noudateta, on miehittäjällä oikeus kohdella sissejä rikollisina.

Tulevaisuus tulee näyttämään, noudatetaanko näitä uusia säännöksiä. Käydyt sodat ovat osoittaneet, että rikkomuksia aina tapahtuu, suuriakin. Usein on todettu, että sopimukset ovat tuskin sen paperin arvoisia, jolle ne on kirjoitettu.

III SISSISODAN EDELLYTYKSIÄ

Jo Clausewitz oivalsi sissisodan merkityksen. Hänen käsityksensä mukaan sissisota menestyi vain tietyillä edellytyksillä, jollaisiksi hän katsoi seuraavat viisi

- sissisotaa on käytävä maan rajojen sisäpuolella,
- vakinaisten joukkojen taistelu ei saa päättyä yhteen suureen katastrofiin,
- sotänäyttämön on käsitettävä laaja alue,
- kansan mentaliteetin on hyväksyttävä sissisota ja tuettava sitä,
- maaston on oltava rikkonaista ja vaikeakulkuista, joko vuorista, metsäistä tai soista.

Lisäksi sanoo Clausewitz vakaumuksenaan, että Venäjä on ainoa maa Euroopassa, jossa sissisota yksinään voi aikaansaada ratkaisun. Muualla sen on liityttävä vakinaisten joukkojen sodankäyntiin.

Vaikka sissisodan luonne onkin huomattavasti muuttunut sitten Clausewitzin päivien, pitävät hänen edellytyksensä pääpiirtein edelleenkin paikkansa. Tarkastelkaamme niitä hieman lähemmin.

1. Sodankäyntialue

Väitteellä, että sissisotaa voidaan menestyksellisesti käydä vain omassa maassa, on luonnolliset perusteensa. Omassa maassa toimien sissiliike saa kansasta sen aineellisen ja henkisen tuen, jota ilman se on yleensä tuomittu epäonnistumaan. Sama kieli ja samanlaiset tavat, tuttu maasto ja erikoisolosuhteet, tuttavuus- ja sukulaisuussuhteet, kansan mentaliteetin tunteminen sekä väestön yleiset sympatiat ovat korvaamattomia etuja sissisodan pitkäaikaista toimintaa ajatellen.

Mutta sissisotaa voidaan joutua käymään myös evakuoitulla alueella. Tällöin putoaa pois pääosa edellä luetelluista eduista. Jäljelle jää vain maaston tuntemus, mutta on otettava huomioon myös henkiset tekijät. Taistelu omassa maassa ja tutussa ympäristössä antaa varmuutta, taistelija tuntee olevansa ainakin jossakin mielessä vihollista edellä. Lisäksi on olemassa mahdollisuus etukäteen varastoida tarvikkeita ja muonaa, jolla toimenpiteellä toiminta saadaan vakavammalle pohjalle kuin luottamalla pelkästään viholliselta anastettuihin tarvikkeisiin tai omiin lentokuljetuksiin.

Sissisota vieraassa maassa on jokseenkin harvinaista. Yleensä hyökkääjä jo tunkeutumalla vieraalle alueelle osoittaa sotavoimiensa ylivoimaisuuden ja laajamittaisen sissien käytön tarpeettomuuden. Valloittajan ei tarvitse turvautua tähän heikomman osapuolen sodankäyntitapaan. Joitakin poikkeuksia tästä säännöstä on kuitenkin olemassa. Ne liittyvät ns vastasisstotoimintaan, johon ovat turvautuneet mm turkkilaiset ja itävaltalaiset Balkanilla käymissään sodissa sekä jossain määrin saksalaiset Neuvostoliitossa 2. maailmansodan aikana. Tapaukset ovat kuitenkin harvinaisia ja niissäkin on käytetty hyväksi hyökkäyksen kohteeksi joutuneen kansan erimielisyyksiä tai vähemmistökansallisuuksien tuntemaa vihaa pääkansallisuutta kohtaan.

I luvussa esitetty kenr Fullerin ennustus viittaa kuitenkin mahdollisuuteen, että tulevaisuudessa saattaa olla toisin, olletikin, jos vihollisella on hyökkäyksen kohteeksi joutuneessa maassa voimakas "viides kolonna".

Luonnollista on myös, että mitä pienempi alue sissiliikkeellä on käytettävissään, sitä helpommin valloittaja voi vastarinnan tukahduttaa. Esimerkiksi Belgiassa oli 1. maailmansodan aikana miltei koko kansa aseissa saksalaisia vastaan, mutta maan pieni pinta-ala ja tukialueiden puute teki miehittäjille helpoksi kansanliikkeen kukistamisen.

2. Vakinaisten joukkojen tuki

Jugoslavian tapaus 2. maailmansodan päiviltä näyttää horjuttavan sitä Clausewitzin väitettä, että Euroopan maista on Venäjä ainoa, jossa sissisota yksinään voi aikaansaada ratkaisun. Täysin

selvä ei tämäkään vastaväite ole, sillä lopullinen menestys saavutettiin vasta venäläisten avulla, vaikka maassa jo olikin täysin taisteluvalmis armeija.

Nykyaikaisen, laajentuneen sissisotakäsitteen pohjalta nähtynä ei väitettä voidakaan pitää ilman tarkempia perusteluja kiistattomana. Se on kiistaton vain silloin, kun hyökkääjällä on moninkertainen ylivoima, sillä ei ole muita vihollisia, sen talous kestää monivuotisen miehityksen ylläpidon, sen sotaväki on moraaliltaan tervettä ja taisteluhengeltään korkealla tasolla ja kun hyökkäyksen kohteeksi joutunut maa ei saa huomattavaa ulkopuolista apua.

Mutta ottakaamme esimerkkejä Euroopan ulkopuolelta. Indokiina, Kiina, Algeria ja Tunisia sopivat sellaisiksi hyvin. Erityisen hyvä esimerkki on Indokiina, takapajuinen maa, jolla Ranskaa vastaan käydyn sodan alkaessa ei ollut juuri minkäänlaista armeijaa, mutta joka tästä huolimatta uskalsi nousta suurvaltaa vastaan. Sen saavuttaman voiton perusedellytyksenä oli sodan käyminen sissisodan luonteen ja rytmin mukaisesti. Olkoonkin, että sotaa käytiin kaukana Ranskasta eikä siihen käytetty kakkia niitä resursseja, jotka emämaalla olisi ollut, eikä kaikkea sitä tarmoa, mitä sota olisi vaatinut, tosiasiana pysyy, että Indokiinassa voitettiin ylivoimainen, hyvin teknillisin välinein varustettu armeija miltei puhtaalla sissijalkaväellä.

Kiinassa kommunisteilla oli huomattavasti edullisemmat olosuhteet kuin Indokiinassa. Japanilaisia vastaan käydyn sodan aikana he saattoivat vapaasti koota ja kouluttaa joukkojaan. Japanin antauduttua oli suhteellisen helppoa kaapata valta heikentyneiltä ja taisteluhengeltään ala-arvoisilta Tšiingkaïšekin joukoilta.

Tunisiassa tapahtui vapauttaminen kansalliselta pohjalta huolellisten ja tarkoituksenmukaisten valmistelujen jälkeen. Algeriassa Ranska sen sijaan on pannut suuren armeijan liikkeelle kukistaakseen sissien toiminnan. Lopputulos ei ole vielä nähtävissämme, mutta sodan tähänastinen kulku tukee käsiteltävänä olevaa väitettä, että vakinaisten joukkojen tuen välttämättömyys riippuu olosuhteista.

On ilman muuta selvää, että vakinaisten joukkojen tuen turvin sissijoukkojen toiminta on paljon helpompaa, tuloksellisempaa ja nopearytmisempää kuin ilman sitä. Tällöinhän on mahdollista saada

rintaman yli sotatarvikkeita, johtajia ja kouluttajia, kokonaistointaa koordinoivia käskyjä ja ohjeita, viholliselle jaettavaa propagandakirjallisuutta sekä ennen kaikkea moraalista tukea ja rohkaisua.

Iiman vakinaisten joukkojen tukea on koko organisaatio luotava alusta, koottava ja koulutettava joukot, järjestettävä huolto ja hoidettava sen jatkuvuus, lyhyesti sanoen polkaistava tyhjästä armeija erittäin epäedullisissa olosuhteissa, niin epäedullisissa, että heikot ja varovaiset luonteet helposti luopuvat yrityksestä.

Vakinaisten joukkojen tuen puuttuminen on yritettävä korvata ulkomailta, ystävällismielisiltä naapureilta tai yhteistä vihollista vastaan taistelevilta valtioilta saatavalla avulla.

3. Maaston ja asutuksen luonne

Vastarintallike toimii parhaiten asutuskeskuksissa, mutta sissit tarvitsevat suojaisia tukialueita, joissa he voivat levätä, kouluttaa ja huoltaa joukkojaan, valmistella tulevaa toimintaansa, hoitaa haavoittuneensa jne. Maastolla on näin ollen mitä suurin merkitys. Parhaita tukialueita ovat suuret metsät, suoalueet, vuoristot ja asuttomat autiomaat. Sissisota ei menesty avarilla tasangoilla eikä pienissä, tiheään asutuissa maissa. Jälkimmäisistä olemme jo aikaisemmin maininneet esimerkkeinä Belgian ja Tanskan. Neuvostoliiton se osa, jossa sissisota saksalaisia vastaan riehui, on enimmäkseen avointa maastoa, mutta siellä on kuitenkin tarpeeksi suuria suoalueita ja metsiä. Jugoslaviassa ja Algeriassa on vuoristoja, Indokiinassa sademetsiä ja soita, Kiinan länsiosassa vuoristoja ja autiomaita jne. Kaikki nämä maat ovat lisäksi harvateisiä, suhteellisen harvaan asuttuja — poikkeuksena Kiina — sekä alaltaan laajoja.

Pantakoon tässä yhteydessä vielä merkille, että alati uutta keksivä sotateknikka pyrki löytämään keinoja ja välineitä vaikeidenkin maasto-olosuhteiden voittamiseen. Lentokone ja helikopteri pääsevät ilmoitse tiettömillekin alueille. Tientekonoisuus on edistynyt viime aikoina jättiläisaskelin. Vesistöjen ylitys on tullut helpoksi ja nopeaksi uusien ylimenovälineiden ansiosta ja lumiasteetkin voidaan voittaa lumikiitäjillä ja arktiseen sotaan totutetuilla hiihtojoukoilla.

Pimeys, sade ja sumu ovat jo miltei voitettut tutkan ja infrapuna-laitteiden avulla. Troopillisia tauteja vastaan kyetään jo taistelemaan tehokkain rokottein ja lääkkein. Suurvallat ovat kohta valmiit käymään sotaa minkäläisessä maastossa ja missä maapallon osassa hyvänsä.

Jokainen tällainen edistysaskel pienentää jossain määrin sissien toimintamahdollisuuksia, ei kuitenkaan nykyisin vielä ratkaisevasti, jos vain tukialueet ovat riittävän laajat.

4. Siviiliväestön tuki

Väestön apu tulee kysymykseen vain siinä tapauksessa, ettei asujaimistoa ole ehditty tai haluttu evakuoida vallatulta alueelta tai on koko maa joutunut vihollisen miehittämäksi. Huomattakoon tässä yhteydessä, että Suomi kuulu niihin harvoihin maihin, joissa evakuointia laajassa mitassa on yleensä suoritettu. Muualla väestö on jäänyt tai tahallaan jätetty asuinsijoilleen. Synä evakuoimisen suorittamatta jättämiseen ovat esim evakuoitavien liian suuri määrä, vihollisen nopea eteneminen, valmistautumattomuus, maan köyhyys ja asutuksen harvuus.

Siviiliväestön jatkuva ja horjumaton tuki on todennäköisesti kaikkein tärkein sissisodan edellytyksistä. Ellei kansalla ole taistelutahtoa, voimakasta vapaudenrakkautta ja lujaa moraalista ryhtiä, jää sissien toiminta merkityksettömäksi, joittenkin valioyksilöiden muodostamien osastojen hajanaisiksi iskuiksi, jotka saattavat tuottaa enemmän haittaa kuin hyötyä. Siviiliväestön on oltava valmis tukemaan sissejä karkin käytettävissä olevin keinoin: muonalla ja muilla tarvikkeilla, tiedustelemalla, harhauttamalla ja suojaamalla.

Ei mikään kansa ole kuitenkaan niin yksimielinen, ettei joitakin luopioita ja horjuvia olisi sen joukossa. Tällaiset yksilöt on pakotettava mukaan tai on heidän aiheuttamansa vaara vältettävä sopivin keinoin. Luja kuri ja yhtenäinen rintama tukee horjuvia ja poistaa ketjusta vialliset renkaat. Ja poistaminen on turhaa sääliä tunteematta suoritettava kyllin ajoissa.

Jos epäluotettavaa ainesta on runsaasti, on sissisotaan ryhtymistä tarkoin harkittava, niinkuin seuraavassa luvussa seikkaperäisemmin esitetään.

Sissisodasta saadut esimerkit osoittavat, että kestävä voitonahdon luomiseen tarvitaan kansallinen doktriini, yhdistävä aate, joka nostaa yksilöt ja ryhmät kaiken henkilökohtaisen yläpuolelle. Takapajuisissa siirtomaissa ja alhaisella elintasolla elävien kansojen keskuudessa tuoksi aatteeksi on usein kohotettu kommunismi, mikä on hyvin ymmärrettävää, kun ottaa huomioon niissä vallitsevat olot esim maanomistukseen ja hallintaan nähden. Mutta sivistyneissä demokraatioissa tarvitaan muuta. Suuren kansallisen vaaran hetkellä saattaa kokoavaksi aatteeksi riittää pelkästään kadotetun vapauden palauttaminen. Usein kuitenkin rauhanaikainen aatteettomuus ja eripuraisuus kostaatuu taistelun hetkenä, sillä aatteen juurtuminen ja leviäminen vaatii runsaasti aikaa. Kansa olisi saatava yhtenäiseksi jo ennen sotaa.

Arabian Lawrance on määritellyt omat sissisodan edellytyksensä. Niiden mukaan vihollisen on oltava ulkonainen, kurinalainen valloitusarmeija, joka on liian pieni täyttääkseen tilan vaatimukset, ts kyetäkseen tehokkaasti valvomaan valtaamaansa aluetta. Aktiivisia sissejä ei tarvita enempää kuin 2 % väkiluvusta, mutta loppujen täytyy olla sissiliikkeelle suosiollisia.

Esitetyt vaatimukset perustuvat Lawrancen suureen kokemukseen 1. maailmansodan ajoilta, jolloin hän nostatti arabit turkkilaisia vastaan. Ne pitänevät sellaisinaan paikkansa.

5. Suomen olosuhteet

Lienee paikallaan tässä yhteydessä lyhyesti todeta Suomen maaston ja suomalaisen kansanluonteen soveltuvuus sissisotaan. Muiden tekijöiden, kuten esim ideologisten, arviointi riippuu kulloisestakin tilanteesta.

Jo summittainen tarkastelu osoittaa, että Suomi täyttää niin laajuutensa kuin maastonsakin puolesta sissisodan asettamat vaatimukset. Maamme kokonaispinta-alasta on vesistöjä n 10 % ja saman verran on yhteensä viljeltyä maata, laidunta ja niittyä, loppuosa on metsiä ja soita. Maasto on pääasiassa pienkumpuista mäkimaata, joka metsien ohessa vielä lisää peittävyttä. Lisäksi on pääosa maata harvateistä ja harvaan asuttua. Suuret asumattomat korpialueet ovat yleisiä Pohjois-, Itä- ja paikoitellen myös Keski-Suomessa.

Talvi kestää 4—6 kk. Lumipeitteen paksuus vaihtelee normaali-talvina maan eri osissa 30—100 cm, mutta saattaa sitä olla huomattavasti enemmänkin. Valoisa aika keväällä ja kesällä kestää 4—5 kk, muun ajan päivät ovat lyhyitä, yöt pitkiä ja pimeitä.

Maastolliset ja maantieteelliset toimintaolosuhteet sissisotaa silmällä pitäen ovat näin ollen erinomaiset. Tukialueiksi sopivia seutuja on runsaasti, ja moottoroidun vihollisarmeijan liikehtiminen maastossamme on vaikeata sekä helposti vaikeutettavissa.

Suomalaisen perusluonnetta on monissa eri yhteyksissä yritetty eritellä. Seuraava analyysi osuu ilmeisesti lähelle oikeata, vaikka se ei olekaan ammattimiehen suorittama.

Suomalaisen silmäänpistävimpiä ominaisuuksia on kompleksialttius, sisäinen jännitystila, joka ilmenee sulkeutuneisuutena ja estoina. Aika ajoin kompleksit purkautuvat, useimmiten humalassa, ja aiheuttavat äkki-pikaisia, harkitsemattomia tekoja. Purkautumista tapahtuu myös hillitymmin, ns purnauksena, jonka sinänsä ei tarvitse merkitä mitään pahaa. Päinvastoin se palauttaa purnaajan henkisen tasapainon suuremmitta häiriöittä.

Kompleksialttiudesta johtuvat myös suomalaisen epäluuloisuus ja kunnianarkuus. Kaikkeen outoon ja uuteen suhtaudutaan epäluulolla. Tuttavuuden solmiminen ei yleensä käy nopeasti. Suomalaisen kehuttu vaatimattomuuskin on vain peitettyä kunnianarkuutta. Sisäisesti hän on ylpeä ja arka arvostaan.

Edelleen on meidän perusominaisuuksiamme itsepäisyys ja yksilöllisyys sekä niihin liittyvä itsekkyyys ja kateus. Näistä ominaisuuksista johtuu, että yhteistoiminta suomalaisen kanssa on vaikeaa, eikä hän mielellään alistu toisen käskettäväksi. Itsekkyyys ja kateus panevat hänet toisenkin kerran harkitsemaan, kun on autettava pulassa olevaa naapurila tai toimittava yhteisen edun hyväksi.

Suomalainen on myös raskasliikkeinen ja hidas. Hänen reaktio-aikansa on kolme kertaa hitaampi kuin sveitsiläisten, joita pidetään puolihiitana kansana. Raskasliikkeisyys ilmenee toisaalta jäykkänä, peräänantamattomana sisuna ja toisaalta välinpitämättömyytenä ja velttoutena. Vielä on mainittava suomalaisen luonteen uskollisuus ja luotettavuus. Hän on myös huumorintajuinen, jos huumori kohdistuu hänen kanssahmisiinsä.

Sissisodan täytyy katsoa vaativan siihen osallistuvilta innostusta, uskollisuutta, sitkeyttä, uhrautuvalisuutta, itsenäisyyttä, sopeutuvuutta yhteistoimintaan sekä rohkeutta. Suomalaisen luonteenominaisuudet sopivat vain osittain sissien ihanneominaisuuksiin. Itsenäisyys, uskollisuus, luotettavuus ja joltininkin sopeutuvuus ovat hyviä ominaisuuksia, mutta kompleksialttius ja epäluuloisuus aiheuttavat riitoja ja erimielisyyksiä. Samaan suuntaan vaikuttaa kateellisuus, kun taas raskasmielisyys ja hitaus helposti aiheuttavat oleviin oloihin alistumista, välinpitämättömyyttä ja velttoutta. Suomalaista on sanottu myös rohkeaksi, mutta on olemassa rohkeampiakin kansoja, vai onko joskus esiintyvä liiallinen varovalisuus laskeuttava löyhästä kurista johtuvaksi.

Edellisen perusteella voitaneen suomalaisesta sissisotilaana sanoa, että sellaiseen sotaan pakotettuna — kun muita mahdollisuuksia ei ole — hän todennäköisesti hyvin täyttää tehtävänsä. Kurin pitää kuitenkin olla luja ja johtajien alaistensa täyden luottamuksen omaavia.

IV SUUNNITELMA ON TÄRKEÄ

Päätöksen tekeminen sissisodan aloittamisesta kuuluu valtakunnan poliittiselle johdolle, jolle sotilasjohto antaa asiantuntija-apua. Itse päätöksen teko saattaa olla hyvinkin vaikeata, mutta sen kansalle julistaminen ja sillä tavalla laillistaminen on helppoa, niin kauan kuin vihollinen on saanut vain osan maata haltuunsa ja maan korkeimmat hallintoelimet ovat täysin toimintakykyisinä vapaalla valtakunnan alueella. Toisin on asianlaita silloin, kun koko maa on vallattu ja hallitus ehkä paennut ulkomaille, vakinainen armeija lyöty hajalle ja kaaos vallitsee maassa. Kuka silloin antaa käskyn sissisodan aloittamisesta? Ulkomailla oleva hallitusko vai maassa oleva senhetkinen korkein sotilasjohto? Tämä vaihe on erittäin kriittinen ja tarkkaa harkintaa vaativa, koska paljon riippuu pelinavaustavasta.

Epäselvän alkutilanteen takia onkin toiminta useissa sissisotaan ryhtyneissä maissa alkanut spontaanisesti, yksityisten ja ryhmien aloitteesta. Esimerkit osoittavat, että tällaisissa tapauksissa toiminta

on kauan haparoivaa, ei mitään varsinaista sissisotaa, vaan hajanaista tuholaistoimintaa. Näin alkaneen toiminnan raiteisiin saaminen on paljon vaikeampaa, kuin jos kokoava johto olisi alusta alkaen ollut vaikuttamassa.

Vain osan maata ollessa vihollisen hallussa on toiminta selväpiirteistä. Tällöinhän vakinaisten joukkojen ylin johto johtaa myös sissisotaa vihollisen valtaamalla alueella. Sissijoukot ovat ainakin pääosin vakinaisen armeijan osia, joten niitä voidaan hyvin kiinteästi johtaa sekä käyttää keskitetysti armeijan operaatioihin liittyen. Sissijoukkojen käyttö voidaan rinnastaa pikemminkin sissitoimintaan kuin sissisotaan. Usein on voitu siviiliväestön evakuointikin suorittaa, mistä syystä myös vastarintaliikkeen osuus jää pieneksi tai puuttuu kokonaan. Huolto on suhteellisen helppoa, sillä se perustuu etukäteen kätettyihin varastoihin tai lentokuljetuksiin.

Mutta kun koko maa on vihollisen miehittävä, on sissisodan aloittaminen paljon laajakantoisempi ja monimutkaisempi ongelma. Ensimmäinen on tehtävä tarkka tilanteen arviointi, joka ratkaisee, ryhdytäänkö sotaan. Päätöstä seuraa suunnitelma, jolla määritetään noudatettavan strategian suuntaviivat.

Tilannetta arvioitaessa on otettava huomioon ainakin seuraavat seikat:

vihollisesta

- kuinka paljon sillä on joukkoja maassa ja miten ne ovat ryhmittyneet,
- onko se taistelussa muillakin rintamilla ja minkälainen on tilanne niillä,
- sen aseistuksen laatu, aselajit ja taistelutavat sekä moottoroinnin aste,
- minkälainen on henki ja kuri sen joukoissa,
- mitkä näyttävät olevan sen lähimmät aikomukset,
- noudattaako se kansainvälisiä sopimuksia ja millä tavalla se suhtautuu siviiliväestöön,
- sen tottumus ja mahdollisuudet toimia ko maan maastossa ja erikoisolosuhteissa,
- onko se ottanut maan tuotantoelämän käyttöönsä ja kuinka tiukka on valvonta,

- viholliskansan luonteenominaisuudet ja millä keinoin siihen parhaiten vaikutetaan sekä
 - millä keinolla eniten vahingoitetaan vihollista mahdollisimman pienin omin tappioin;
- o m a n m a a n t i l a n t e e s t a
- onko maassa vielä antautumattomia joukkoja ja minkälainen on niiden tlla,
 - onko mieliala väestön keskuudessa suosiollinen sissisodalle,
 - onko maassa sellaisia aseita ja sotavarusteita, jotka eivät ole joutuneet vihollisen käsiin,
 - ulkomaisen avun saantimahdollisuudet,
 - onko maassa sellaisia tukialueiksi sopivia seutuja, joissa vihollisen valvonta on puutteellinen,
 - mitkä järjestöt todennäköisesti tulevat tukemaan sissiliikettä ja mitkä ovat sitä vastaan,
 - kuinka suuri on viholliselle suosiollinen kansanosa,
 - minkälainen on maan työ- ja elintarviketilanne,
 - minkälaiset ovat mahdollisuudet salaiseen sotatarviketuotantoon,
 - sanomalehdistön ja muiden tiedotusvälineiden käyttömahdollisuudet,
 - arviointi sodan kestämisajasta ottaen huomioon myös mahdolliset vihollisen muut rintamat,
 - onko ajankohta suosiollinen toiminnan aloittamiseen vai onko vielä odotettava ja tarkkalltava tilanteen kehitystä sekä
 - mitkä seikat eniten vaikeuttavat omaa toimintaa.

Näiden selkkojen perusteella tehdään päätös, joka sisältää ratkaisun sissisodan aloittamisesta sekä lisäksi, jos päätös on myönteinen, toiminnan vaiheet summittaisine aikalaskelmineen ja tavoitteineen.

Kaikkein merkityksellisimpänä lienee tilanteen arvioinnissa pidettävä kansan taistelutahtoa. Se on jopa tärkeämpi kuin taisteluvälineet, jotka voidaan korvata vähemmän tehokkailla välineillä tai joita voidaan aikaa myöten hankkia.

Kansan tuenkin ollessa taattu on päätöstä vielä harkittava, jos vastakkain on pien- ja suurvalta eikä suurvallalla ole muita vihollisia tai ne ovat liian heikkoja ajatellen suurvallan resursseja.

Suunnitelman tulee sisältää ainakin seuraavien toimintamuotojen jokseenkin yksityiskohtainen hahmottelu:

- päämäärä, toiminnan jaksottelu ja pääpiirteinen aikalaskelma,
- maan alueellinen jako toiminnan organisointia silmällä pitäen, johtosuhteet sekä yhteydenpito eri johtoportaiden välillä,
- joukkojen rekrytointi,
- joukkojen organisaatio ja sen kehittäminen eri vaiheissa sekä tarvittavat aselajit,
- sotavarustuksen hankinta ja ylläpitävä huolto,
- noudatettava taktiikka eri vaiheissa,
- koulutus ja kuri sekä
- henkinen maanpuolustus.

Tarkastelkaamme lähemmin kutakin näistä tekijöistä erikseen.

Jos sissisotaan ryhdytään, täytyy päämääränä olla maan vapauttaminen vihollisen miehityksestä, vihollisen tuhoaminen tai sen saattaminen sellaiseen tilaan, että se katsoo parhaaksi ratkaisuksi miehityksen lopettamisen. Päämäärä on siis selvä; ainoastaan keinoissa on vallinnan vapautta. Ei kannata aloittaa taistelua päämääränä vain vihollisen kuluttaminen ja häiritseminen. Sellainen taistelu on tuomittu epäonnistumaan, sillä päämäärä luo taistelutahdon, sissisodan elinehdon. Vaikka päämäärä onkin asetettu näin korkealle, ei viisas johtaja pyri siihen liian nopeasti, vaan välitavoitteiden kautta. Toiminta on jaksoteltava eikä etukäteen voida kovinkaan tarkasti määrittää eri jaksojen pituutta. Kehitys riippuu monista arvaamattomista ja muuttuvista tekijöistä.

Hyvänä esimerkkinä toiminnan jaksottelusta voidaan mainita Vietminhin kommunistijohtajan Hošiminhin suunnitelma vuodelta 1945, jolloin taistelu Ranskaa vastaan alkoi.

1. vaihe: hajanaista sissisotaa, jonka aikana oli luotava organisaatio, pantava koulutus käyntiin ja suoritettava loppuun valmistelut seuraavaa vaihetta varten;

2. vaihe: puolustussotaa, jonka aikana oli jo suoritettava suurehkoja vastahyökkäyksiä ja luotava varsinainen hyökkäysarmeija yhtymiin jaettuna ja tarpeellisiksi katsotuilla apuaselajeilla lisättynä;

3. vaihe: hyökkäyssota, jolloin valmiiksi organisoidun ja koulutetun armeijan oli vapautettava maa.

Päämäärän saavuttaminen kesti Indokiinassa kahdeksan vuotta, joten kunkin vaiheen osuudeksi tulee 2—4 vuotta. Tämä osoittaa, että sissisota on todella kärsivällisyyttä ja sitkeyttä vaativaa toimintaa. Jos seuraavaan vaiheeseen siirrytään liian aikaisin, saattaa aikaisempi, vaivalla suoritettu työ valua hiekkaan. Tästä on esimerkkinä Kreikan kommunistikapina vuosilta 1946—1949. Se alkoi ja jatkui parin vuoden ajan menestyksellisesti, mutta tyrehtyi sitten pääasiallisesti siitä syystä, että sissit siirtyivät liian nopeasti pienistä ja liikkuvista sissiosastoista raskasliikkeisiin joukko-osastoihin ja -yhtymiin.

1. Johto ja johtosuhteet

Sissisodan johdolle on asetettava erityisen suuret vaatimukset, ehkäpä vielä suuremmat kuin vakinaisen armeijan johdolle. Jouduhan se tekemään työtään vaikeissa olosuhteissa: joukot ovat hajallaan laajalla alueella, ehkä vasta vain puoltittain johdon käskyvallassa, viestiyhteydet ovat kehnot, kurinpito vaikeaa, huolto puutteellista ja koko toiminta usein improvisoinnin varassa. Johdon on omattava muitakin kuin sotilaallisia kykyjä, sillä monesti kohoaa henkinen ja taloudellinen sodankäynti tärkeämmäksi kuin sotilaallinen toiminta. Johdon on tyhjästä tai ainakin kaaokseen joutuneista rippeistä kyettävä luomaan taistelukuntoinen ja operaatiokykyinen armeija, kokonainen, taisteleva ja yksimielinen kansa. Johdon on oltava ensi sijassa kansanjohtajia ja vasta toisessa sotapäälliköitä. Organisaatiotyön tultua suoritetuksi ja ensimmäisten suurehkojen voittojen jälkeen suhde muuttuu. Varsinaiset sotilasjohtajat astuvat tällöin etualalle.

Näiden seikkojen takia täytyy johdossa olla kokeneita, koko kansan ja mieluummin ulkomaidenkin tuntemia persoonallisuuksia. Poliittisten ja henkisten johtajien rinnalla, omalla kaistallaan toimien ylimpien sotilasjohtajien tulisi olla arvossapidettyjä ja sotilaallista menestystä saavuttaneita miehiä.

Tällä kaksijakoisella sodanjohdolla on oltava apunaan johtoeskunta, eri alojen asiantuntijoista ja yleisesikuntaupseereista kokoonpantu elin, joka laatii päätösten edellyttämät suunnitelmat ja käskyt sekä valvoo niiden toimeenpanoa. Esikunnan kokoonpanossa on

ilmettävä sissisodan erikoisluonne, henkisen sodankäynnin suuri merkitys. Siinä on oltava asiantuntemusta kaikilta tarvittavilta aloilta, jotta maan erikoisolosuhteita voitaisiin käyttää hyväksi parhaalla mahdollisella tavalla ja siten kompensoida vihollisen aseellinen ylivoima.

Aivan kuten normaalissakin valtionjohdossa on sissisodan johdon tehtävä kaksitahoinen, ulos- ja sisäänpäin suuntautuva. Rajojen ulkopuolelta on maalle hankittava liittolaisia sekä myötämielisiä ystäviä. Näiltä on sitten yritettävä saada sekä aineellista apua että henkistä tukea vihollisen painostamiseksi. Kaikin keinoin on pyrittävä oman aseman vahvistamiseen ja vihollisen heikentämiseen. Toisaalta on oman maan väestö saatava yksimielisesti tukemaan aloitettua taistelua.

Johtosuhteiden on oltava selvät ja johdonmukaiset. Rinnakkain toimivia organisaatioita on vältettävä, ainoan poikkeuksen tekee ns turvallisuuspalvelu. Monet esimerkit nimittäin osoittavat, että tiedotus- ja turvallisuuspalvelun on toimittava jokseenkin itsenäisesti ja kaikissa johtoportaisissa, muuten saattavat epäsanmaalliset yksilöt aiheuttaa ikäviä yllätyksiä. Suorat ja mutkattomat johtosuhteet ovat parhaat myös siviilipuolella sissisodan aikana. Silloin täytyy luopua demokratialle ominaisesta hitaudesta ja virastokankeudesta ja siirtyä sotilaallisempaan järjestelmään. Tiukka kuri on joka alalla tarpeen.

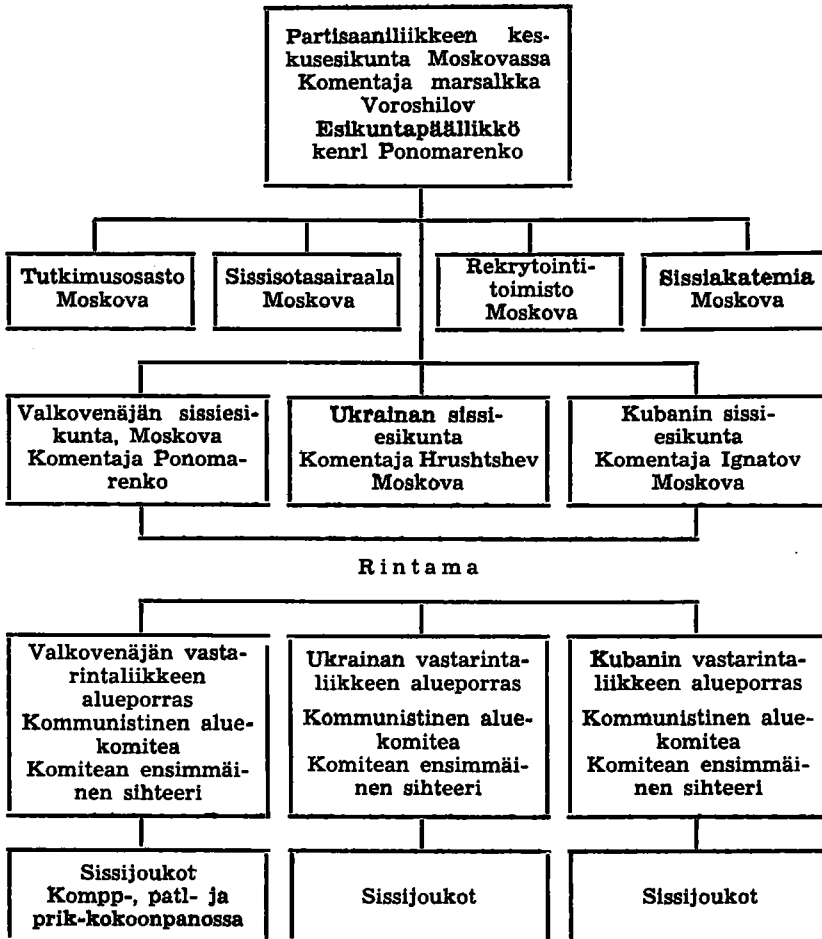
3. Alueellinen organisaatio

Ylimmällä johdolla on oltava tarpeeksi laaja ja kyllin alas ulottuva alaorganisaatio työtään helpottamassa. Tällaisen eriasteisista johtoportaisista muodostetun verkon tehtävänä on organisoida varsinaiset sissijoukot, hoitaa niiden täydennys, vastarintaliikkeen toiminta jne. Sillä on rauhanaikaisen hallintokoneiston tehtävät lisättyinä epälukuisella määrällä muita töitä, joita rauhan aikana hoitavat yksityisyrittäjät ja sosiaaliset laitokset.

Meillä on jokseenkin niukasti tietoja sissisotaa käyneiden maiden alaorganisaatioista, mikä johtuu siitä, ettei juuri kukaan sissien puolella taistelleista ole esittänyt julkisuudessa tietoaan. Algeriasta tiedetään, että maa on jaettu kuuteen alueeseen ja nämä edelleen

piireihin. Kussakin piirissä toimii pataljoonan suuruinen sissiosasto. Piiriä alemmista johtoportaista ei ole tarkkoja tietoja, mutta ilmeisesti sellaisiakin on olemassa, ainakin suurehkoissa asutuskeskuk- sissa.

Indokiinassa alaorganisaatio käsitti seuraavat portaat alhaalta ylöspäin lueteltuna: kyläyhteisö, kyläryhmä, alue, lääni, lääniryhmä ja hallitus. Kutakin porrasta johti erilaisista komiteoista muodostettu esikunta, jos nyt sellaista nimeä voi käyttää.



Jugoslaviasta ja Neuvostoliitosta ovat tiedot vähäiset. Ensiksi mainitussa muodosti todennäköisesti pääjaon maakuntajako. Neuvostoliitossa oli organisaatio pääpiirtein edellä olevan kaavion mukainen.

Meldän oloissamme voitaisiin alaorganisaation pohjaksi ajatella läänikuntajakoa. Siinä tarvittaisiin kuitenkin väliportas johtamista helpottamassa. Kihlakuntajako on kyllä olemassa, mutta kihlakuntien rajat ovat usein luonnottomia maastollisiin ja alueellisiin kokonaisuuksiin verrattuna. Parempi olisi ehkä jako sotilaslääni — sotilaspiiri — kunta. Siihen olisi vain lisättävä pari porrasta alapäähän, kunnan molemmin puolin. Ne voisivat olla esim useita kuntia käsittävät alueet ja kuntien alaosana kylät tai kyläkunnat. Sotilaspiirit olisivat ilmeisesti kaikkein tärkeimmät johtoportaat, sillä sotilasläänien päätehtävänä olisi helpottaa ylijohdon työskentelyä, ts vähentää välittömien alaisten lukua ja tahdittaa alaistensa sotilaspiirien toiminta ylijohdon kokonaissuunnitelman mukaiseksi, kun taas sotilaspiiriä alemmat johtoportaat vastaisivat ennen kaikkea yhteistoiminnasta väestön kanssa, hankkisivat tietoja ja henkilöstöä sissijoukkoihin, hoitaisivat henkisen sodan alueillaan jne. Sotilaspiirien komentajat johtaisivat kaikkia alueillaan olevia sissijoukkoja. Toiminta olisi ainakin alkuvaiheessa sotilaspiireittäin jokseenkin itsenäistä, kuitenkin kokonaissuunnitelman rajoissa. Sotilaspiirit toimisivat yleisohjeiden mukaisesti valitun ja tiedustellen itse toimintakohteensa. Vasta toiminnan myöhemmissä vaiheissa ne toimisivat yhdistyneinkin voimin ja kiinteämmässä yhteistoiminnassa sotilasläänijohtoisesti.

3. Joukkojen rekrytointi ja organisaatio

Sissijoukot voivat saada alkunsa monin eri tavoin. Yleisin lienee se, että joku rohkea ja itsenäinen johtaja kerää ympärilleen joukon ja aloittaa sissitoiminnan. Kun joukko tulee tunnetuksi, sen vahvuus alkaa nousta ja menestys tuo yhä lisää alokkaita. Samanlaisia osastoja syntyy muuallakin vallatulla alueella joko ensimmäisen osaston innoittamina tai samanaikaisesti sen kanssa. Näin liike kasvaa ja laajenee ja saa myöhemmin kokoavan johtonsa, jolloin vasta voidaan puhua organisoidusta sissisodasta.

Sissiarmeija voi saada alkunsa myös lyödyn vakinaisen armeijan jäännöksistä niinkuin Jugoslaviassa. Tällöin ollaan jo alusta alkaen huomattavasti pitemmällä kuin äskelsessä tapauksessa. Hajallaan olevat, mutta vielä hiljakkoin kurinalaiset joukot saadaan nimittäin suhteellisen helposti organisoiduksi uudelleen ja toimimaan jo varhaisessa vaiheessa yhtenäisesti johdettuna sissiarmeijana.

Kolmantena tapana on muodostaa ainakin sissijoukkojen rungot vakinaisista joukoista ja jättää ne vallatulle alueelle armeijan vetäytyessä.

Rekrytointi on kaikkialla ainakin aluksi perustunut vapaaehtoisuuteen. Yleensä on menetelty siten, että täydennys on tullut vastarintaliikkeen kautta. Siellä alokkaat ovat jo joutuneet toimimaan tiedustelu-, propaganda- ja hävitystehtävissä, joiden perusteella heidän pystyvyytensä on voitu punnita. Myöhemmin, kun on saatu vallatuksi laajahkoja tukialueita, on turvauduttu myös yleisiin kutsuntoihin.

Parhaat mahdollisuudet miehistöaineksen valintaan ja karsintaan tarjoaa joukkojen jakaminen paikallisiin, alueellisiin ja ylijohdon käytössä oleviin. Paikallisissa joukoissa, jotka toimivat omalla kotiseudullaan ja enintään komppaniakokoonpanossa, saa mies alkukoulutuksen. Saatuaan mahdollisesti siirron alueellisiin joukkoihin, joilla on laajempi toiminta-alue, vaativimmat tehtävät ja pataljoonaporraskin, mies saa lisää koulutusta sekä käytännössä että teoriassa ja on valmis, jos hänen taistelijaominaisuutensa osoittautuvat kyllin hyväksi, siirrettäväksi ylijohdon hyökkäysjoukkoihin, joissa on jo apuaselajejakin edustettuna ja jotka toimivat yleensä yhtymäkokoonpanossa, tosin useinkin vain supistettuina prikaateina. Näin myös kiihotetaan miesten kunnianhimoa pyrkimään yhä korkeamman asteisiin joukkoihin, annetaan heille tavoite, joka kannustaa sekä taistelussa että muissa tehtävissä.

Joukkojen organisaatio rakentuu vähitellen. Alussa on vain osastoja, ellei vakinaisen armeijan jäännöksistä saada jo alun perin kokonaisia joukkoyksiköitä ja -osastoja. Työ jatkuu hitaasti ja varovasti säilyttäen koko ajan sissijoukkojen kaksi tärkeintä ominaisuutta: suuren maastoliikkuvuuden ja joustavan, tilanteenmukaisen taktiikan. Osastot muodostetaan komppaniolksi ja komppaniat koo-

taan pataljooniksi. Viimeksi mainittua korkeampien yksikköjen muodostaminen vaatii jo laajahkoja, vapaata tukialueita. Yksikköjen vahvuudet ovat supistettuja, niin että komppaniaan kuuluu n 100 miestä, pataljoonaa n 500 ja prikaatiin n 2000. Vihollisen hallinnassa olevilla alueilla toimivia joukkoja on paras olla yhdistämättä komppaniaa suuremmiksi yksiköiksi. Jo pataljoonan käyttö edellyttää laajahkoa, vapaata tukialuetta tai on kokoonpano vain tilapäinen, tiettyä tehtävää varten muodostettu.

Alueorganisaation eräänä tehtävänä on sissijoukkojen organisaation ja koulutuksen yhtenäistäminen. Sen on koulutettava sissijoukoille aseellisen ja henkisen sodan johtajia sekä erikoismiehiä. Vaikka paikallisissa ja alueellisissa joukoissa ei vielä olekaan erikoisajelajia, täytyy niissä kuitenkin olla erikoismiehiä, jotka pystyvät mm käsittelemään erikoisilmoja, panostamaan siltoja ja varastoja tarkoituksenmukaisella tavalla, käyttämään suuritehoisia radioita, hoitamaan haavoittuneita, valmistamaan ruokaa, korjaamaan moottoreita yms. Erikoismiesten valinnassa on jo alunperin suurena etuna se, että sissien joukossa on miehiä miltei kaikilta siviilielämän aloilta. Tällaiset miehet tarvitsevat vain lyhyitä sovel-lutuskursseja ollakseen täysin päteviä hoitamaan myös sodankäyn-tiin liittyviä erikoistehtäviä.

Mainittakoon tässä yhteydessä esimerkkinä venäläisen sissiosaston summittainen kokoonpano. Siihen kuului osaston koosta riippumatta kiväärijalkaväkiosa, ratsastava osa, tiedusteluelimiä, räjäytys- ja tuhoryhmiä, tiedotuselimiä ja huoltava osa.

Erikoisajelajien perustaminen riippuu käytettävissä olevasta kalustosta ja sissisodan vaiheista. Sissisota on pääasiassa kevytasaisen jalkaväen taistelua. Vasta sitten, kun tarpeeksi laajoja tukialueita on vallattu ja hyökkäysvaiheen aika alkaa olla käsillä, voidaan perustaa esim tykistö- ja panssarivaunuyksiköitä. Siihen saakka on sissijoukkojen aseina säilytettävä kiväärikaliperiset ja rekyylittömät aseet sekä kranaatinheitin.

Sodan johtamista ja huoltoa varten on jo alkaisessa vaiheessa perustettava myös tiedustelu-, viesti-, pioneeri- ja huoltojoukkoja tai ainakin koulutettava näiden aselajien tehtäviä hoitavia ryhmiä ja elimiä sissijoukkoihin. Erityisesti on pyrittävä hankkimaan tehok-

kaita radioita, koska muiden viestivälineiden käyttö on melkein mahdotonta, ainakin niin kauan kuin tukialueita ei ole saatu haltuun.

Mm Neuvostoliitossa, Belgiassa ja Espanjassa ovat myös naiset esiintyneet aktiivisina taistelijoina ja sellaisina osoittautuneet rohkeiksi, usein fanaattisiksi ja jopa ehdottomammiksi toiminnassaan kuin miehet. Vaikka ei mentäisikään näin pitkälle, on naisten mukanaololla suuri merkitys vapauttamassa miehiä sellaisista tehtävistä kuin sairaanhoitajan, autonkuljettajan, keittäjän, muonittajan, varastonhoitajan yms. Myös tietojen hankkijoina ovat naiset usein osoittautuneet miehiä etevämmiksi.

4. Huolto

Sissisodan sotilaallisen ja henkisen puolen organisointi on jo erittäin vaativa tehtävä, mutta vaikeinta kuitenkin lienee huollon järjestäminen. Onhan siinä turvaututtava pääasiassa normaalista poikkeaviin menetelmiin, usein täydelliseen improvisointiin.

Sotavarustuksen hankinnassa tulee kysymykseen ennakoita kätkeminen, vakinaisten joukkojen varastoihin turvautuminen, viholliselta anastaminen, ystävällismielisiltä ulkovalloilta ostaminen tai lainaaminen, oman maan väestöltä lunastaminen sekä tarvikkeiden valmistaminen omilla työpajoissa ja verstaissa.

Vakinaisten joukkojen apu tulee kysymykseen vain rajoitetussa sissisodassa, jolloin osa maata on vielä omien joukkojen hallussa.

Viholliselta anastamisella on kaikissa sissisodissa ollut melkoinen osuus sotavarusteiden hankinnassa, mutta jos on pakko turvautua yksinomaan tai pääasiallisesti tähän keinoon, saattaa kulua liian paljon aikaa, ennenkuin toiminta pääsee täyteen vauhtiin. Lisäaseistuksen ja täydennyksen suorittamisessa on tämä hankintamuoto ilman muuta paikallaan. Maan hallituksen tai sissisodan ylimmän johdon tärkeimpiä tehtäviä on hyvien suhteiden luominen ystävällismielisiin valtioihin ja materiaaliavun hankkiminen niiltä. On selvää, että mitä tuloksellisempaa sissisota on, sitä helpommin apua saadaan.

Paikallishankinnoinakin voidaan saada paljon aikaan, varsinkin jos asianomaisen kansan elintaso ja varallisuus ennen sotaa on ol-

lut korkea. Näissä hankinnoissa on aina muistettava käyttää vain laillisia keinoja, sillä kansan sympatioiden menettäminen on sissiliikkeen loppu. Tarvikkeet on siis ostettava, vaihdettava toisilla tavaroilla tai pahimmassa tapauksessa korvattava myöhemmin lunssettavilla kulteilla.

Tästä maksupuolesta joudumme vielä suurempaan kysymykseen, sissisodan rahoittamiseen. Sen ratkaisemiseksi voidaan turvautua mm

- kotimaisten rahalaitosten lainoihin, mikäli vihollisen toimenpiteet suovat sellaiseen mahdollisuuksia.
- ulkomaisiin lainoihin ja lahjoituksiin sekä
- väestön kokoamien ja lahjoittamien arvoesineiden rahaksi ja tarvikkeiksi, muuttamiseen.

On myös esimerkkejä rahoittamisen järjestämisestä väärentämällä vihollisrahaa. Tällöin horjutetaan samalla vihollisen taoudellista asemaa.

Sotavarusteiden valmistaminen ja korjaustoiminta on aloitettava mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Hyvin yksinkertaisin välinein voidaan valmistaa mm käsituliaseiden patruunoita, käsikranaatteja, kasa- ja räjähdyspanoksia, yksinkertaisia miinoja, kaikenlaisia asusteita, suksia, ensiaputarvikkeita ja yksinkertaisia kaasunaamareita.

Hlemaan enemmän koneita vaativat kranaatinheitimien ammuksiset, radiot, aseiden varaosat yms, mutta niidenkin valmistaminen pikkuverstaissa on täysin mahdollista. Sissijoukkoihin kuuluu kaikkien ammattien harjoittajia, joten koulutetusta työvoimasta ei yleensä ole puutetta. Välttämättä tarvittavat ammattimiehet ja taistelutoimintaan sopimattomat on pantava suorittamaan näitä "sotataloudellisia" töitä.

Monia tarvikkeita voidaan valmistuttaa siviiliväestölläkin. Sellaisia ovat esim asusteet, joiden tekeminen ei vihollisen välittömässä läheisyydessäkään vaaranna ketään. Vaativampi teollisuus voidaan kuitenkin aloittaa vasta tarpeeksi laajan tukialueen tultua valla- tuksi. Huoltopuolen johtajiksi on saatava tarmokkaita, aloite- ja organisaatiokykyisiä miehiä, jotka eivät koskaan joudu neuvottomiksi. Heidän on myös tunnettava toiminta-alueensa kaikki mahdollisuudet.

Sissisodan suunnitelmaan vielä kuuluvat taktiikka, koulutus ja henkinen sodankäynti käsitellään eri luvuissa.

V SISSIT KÄYVÄT SOTAA

Saksalainen kenraali ja Preussin sotaministeri von Scharnhorst kirjoitti Napoleonin sotien aikana "Ohjeen partiojoukoille", jossa hän antaa mm seuraavat ohjeet:

- siirrot on suoritettava öisin, päiväsaikaan levätään metsissä tai syrjäisillä pikkupaikkakunnilla; lepo on aina varmistettava;
- toiminta-alueita ja olinpaikkaa tietyllä alueella on jatkuvasti vaihdettava; yhtä yötä pitempää aikaa ei saa olla samassa paikassa;
- paikallisille asukkaille ei saa koskaan ilmoittaa osaston seuraavaa määränpäättä tai on annettava väärä tieto, siviiliväestöltä on salattava myös osaston vahvuus;
- ylivoimaisen vihollisen uhatessa sissiosaston on jakauduttava osiin ja kokoontuttava taas etukäteen määrättyssä paikassa;
- sissiosaston tehtävänä on yllättää ja tuhota sotavarusteiden kuljetuksia, pieniä vihollisosastoja, sen on siepattava kuriireja sekä jatkuvasti häiritävä liikennettä.

Eversti Lawrance on kirjoissaan "Erämaan kapina" ja "Viisauden seitsemän pilaria" esittänyt mm, että

- sissijoukkoja ei pidä panna hyökkäämään linnoitettuja alueita vastaan eikä sellaisissa olosuhteissa, joissa ne vodiaan pakottaa ratkaisutaisteluun;
- sissijoukot eivät kykene puolustamaan tukikohtaa tai linjaa; niiden voima on syvyydessä;
- niiden taistelun periaatteena on "lyödä ja hajottaa"; ei mitään pitkäaikaista painostusta, vaan yllättävät iskut;
- sissille täytyy olla tukialue, johon ei voida hyökätä, johon ei pääse edes hyökkäyksen pelko.

Taistellessaan japanilaisia valloittajia ja Kuomintangin joukkoja vastaan antoi Kiinan Maotsetung punaisille partisaaneille mm seuraavat ohjeet:

- kun vihollinen hyökkää, me vetäydymme,
- kun vihollinen pysähtyy, me häiritsemme sitä,
- kun vihollinen välttää taistelua, me hyökkäämme ja
- kun vihollinen vetäytyy, me ajamme sitä takaa .

Venäläinen kenraali Ponomarenko on 2. maailmansodan aikaisen kokemustensa perusteella esittänyt, että sissitaktiikan on perustuttava yhteistoimintaan paikallisen väestön kanssa, paikallistuntemukseen, yllätyshyökkäyksiin, kykyyn nopeasti keskittää suurehkojakin voimia, osastojen keskinäiseen tukeen sekä rajattomaan sitkeyteen toiminnassa.

Pääasiassa paikalliselta väestöltä on saatava tiedot vihollisen liikkeistä ja asemista, voimien vahvuudesta, välittömistä aikomuksista jne. Kubanin alueen sissijohtajana toiminut Ignatov on puolestaan esittänyt seuraavat vaatimukset:

- osastoon ei saa kuulua enempää kuin 50—60 miestä,
- toiminnan kohteita on alinomaa vaihdettava,
- sissien on osattava käsitellä kaikkia — myös vihollisen — aseita,
- miesten valinnan on oltava huolellista, mukaan on saatava runsaasti eri alojen ammattimiehiä,
- sissien voima on liikkuvuudessa, yllätyksessä, hämäyksessä ja yötoiminnassa.

Mainittakoon vielä, että amerikkalaisen lähteen mukaan oli venäläisten sissien tehtävinä Saksan valtaamilla alueilla

- häiritä ja tuhota sotilaallisia kohteita selustassa,
- auttaa vakinaisten joukkojen taistelua, ts toimia voimakkaasti juuri niillä kaistoilla, joita vastaan omat joukot hyökkäsivät,
- kerätä tietoja,
- provosoida vihollinen kovaan valloituspolitiikkaan, jolla se nostatti vallatun alueen väestön mielihiteen vastaan,
- johtaa propagandaa vallatuilla alueilla sekä
- korostaa koko kansan tuen ja uhritahdon merkitystä.

Hahmoteltaessa sissisodan taktiikkaa on tehtävä jaettava kolmeen osaan, nimittäin

- taktiikka perustamis- ja valmisteluvaiheessa, jolloin koko toiminta organisoidaan, koulutus aloitetaan ja perustavaa laatua olevat valmistelut suoritetaan loppuun;

- taktiikka puolustusvaiheen aikana, jolloin jo tehdään suurehkoja vastahyökkäyksiä ja luodaan varsinainen hyökkäysarmeija yhtymineen ja apuaselajeineen sekä
- taktiikka hyökkäysvaiheessa, jolloin pyritään ratkaisuun.

1. Taktiikka perustamis- ja valmisteluvaiheessa

Tämä vaihe on vaikein. Se vaatii ennen kaikkea johdolta tarmokkuutta ja aloitteellisuutta. Kaikki on vielä uutta ja haparoivaa. Odottamattomia vastoinkäymisiä on runsaasti voitettavana, ennenkuin oikeat menettelytavat on löydetty. Vastassa on ennakkoluuloja, haluttomuutta, jarrutusta ja pelon aiheuttamia ilmiantoja. Miehittäjäkin yrittää tukahduttaa toiminnan jo sen alkuasteella. Sen kovat ja häikäilemättömät otteet voivat aiheuttaa takaiskuja, jotka viivyttävät alkuun pääsyä ja pelottavat monet luopumaan jo ottamistaan tehtävistä.

Kun toiminta sitten on päässyt hyvään alkuun, voidaan tämän vaiheen taktiikka luonnehtia neulanpistotaktiikaksi. Yksi pisto ei merkitse mitään, kymmenelläkään ei ole vielä mainittavaa vaikutusta, mutta kun pistoja tulee satoja eri puolilta mitä yllättävimpiin paikkoihin, säännöttömästi ja odottamattomasti, alkaa pistoilla jo olla vaikutusta. Ne muuttuvat iskuiksi, jotka järkyttävät vihollista ei vain aineellisesti vaan myös henkisesti.

Nuo neulanpistot ovat yllätyshyökkäyksiä pienien vihollisosastojen ja varuskuntien kimppuun, vihollisen varastojen, kuljetuskolonniin, vihollisen laskuun toimivien tuotantolaitosten ja työpajojen, voimansiirtolinjojen, viestikeskusten ja eskuntien tuhoamista, viestiyhteyksien katkomista, tie- ja rautatieliikenteen häirintää hävittämällä siltoja, kiskotuksia, vedenottoaikoja ja rautatiekalustoa, lentokenttien ja lentokaluston tuhoamista yms. Viholliselle ei anneta hetkenkään rauhaa. Sille ei anneta aikaa pitkäaikaiseen harkintaan ja tarkoituksenmukaisimpien menettelytapojen valintaan.

Mikään isku ei saa olla entisen kaltainen; alati on keksittäviä uusia tapoja ja menetelmiä vihollisen hämäämiseksi ja sen toiminnan sekoittamiseksi.

Vaikka iskuja onkin annettava nopeasti ja paljon, ei se merkitse summittaista huitomista. Jokainen isku on tarkoin valmisteltava, vaikeimmissa tapauksissa jopa harjoiteltava etukäteen. Valmisteluihin kuuluu kohteen yksityiskohtainen selvittäminen. Laadittavaa suunnitelmaa varten on tunnettava mm kohteen vartiointi, mahdolliset sitä suojaavat sulutteet, hälytysjärjestelmä, kohteen arimmat ja vaikeimmin korvattavissa olevat osat, vihollisen lähimmät joukot, ympäröivä maasto, liikenneverkko jne. Etukäteen on määritettävä mm, mihin kohtaan isketään, montako miestä tarvitaan, mitä apua on mahdollisesti saatavissa kohteessa työssä olevalta omalta väestöltä, miten on meneteltävä yllättävissä tilanteissa sekä kuinka irtautuminen on varmistettava.

Joku saattaa kysyä, kuinka tätä nopeatahtista neulanpistotaktikkaa voidaan noudattaa, kun valmistelut yhdessäkin kohteessa vaativat runsaasti aikaa. Selitys on yksinkertainen. Sissiosastoja on kaikkialla maassa tai sanokaamme ainakin kaikilla sellaisilla alueilla, joissa on tarvittavia suojapaikkoja. Toiminta voi siis olla yhtäaikaisesti käynnissä monella eri taholla. Lisäksi on huomattava, että sama osasto voi suunnitella ja toteuttaa samalla kertaa kymmenenkin iskua. Eihän kohteen tuhoamiseen tarvita montakaan miestä. Eriksen ovat vihollisosastojen ja moottoriajoneuvorivistöjen tuhoamiset. Niihin tarvitaan enemmän voimaa, ja ne on lisäksi pantava toimeen nopeasti, ilman suuria valmisteluja, koska tiedot saapuvista rivistöistä eivät voi tulla kovin aikaisin tai ylläkkö tapahtuu tien varressa odottavasta väijytyksestä.

Suunnitelmallista tuholais toimintaa edeltää valtakunnallisen kohdeluettelon laatiminen. Ensin laaditaan toiminta-alueitten luettelot kalkista kysymykseen tulevista häirintä- ja tuhoavista kohteista. Luettelot toimitetaan ylijohdolle, joka määrittää tuhoamisjärjestyksen sekä erottelee luetteloista ne kohteet, joita ei tuhota. Viimeksi mainittuja määritettäessä on punnittava toisaalta niiden vihollista hyödyttävä merkitys ja toisaalta niiden arvo oman toiminnan kannalta silmällä pitäen myös vapautuneen maan jälleenrakentamista. Vain nopeaa toimintaa vaativat tilapäiskohteet jätetään sissiosastojen oman harkinnan varaan.

Hyvän esimerkin siitä, kuinka vihollisen miehittämää aluetta otetaan pala palalta takaisin, tarjoaa meille Jugoslaviassa vuosina 1941—1944 käyty sissisota. Valtauksen jälkeen vuoristoon ja metsiin paenneet vakinaisen armeijan jäännökset sekä niihin liittyneet vapaaehtoiset aloittivat sissisodan ripeästi. Suojapalkoista sissit suorittivat retkiään tuhoten ensin varastoja, pieniä vihollisosastoja ja varuskuntia. Tämä pakotti saksalaiset ja heidän liittolaisensa yhdistämään kaikki pienet tukikohtansa suuremmiksi, mutta samalla harvalukuisemmiksi. Se pakotti heidät myös liikkumaan vain suurrehkoina osastoina. Näin sissien vapaa toiminta-alue laajeni jo melkoisesti. Seuraavana vaiheena oli voimien keskittäminen jollekin sissien toiminnan kannalta edulliselle alueelle ja täällä olevien vihollisen varuskuntien yhteyksien katkaiseminen. Saksalaiset joutuivat vetämään joukkonsa pois ja kokoamaan ne tärkeisiin solmukohtiin pääyhteyksiensä suojaamiseksi. Aluetta vapautui siis lisää ja vastavasti sissien toimintavapaus kasvoi. He voivat järjestää organisaatiotyönsä, rekrytointinsa ja huoltonsa jokseenkin vapaasti. Vuoden 1944 alussa oli sissien hallussa jo kokonaisia maakuntia. Aika ajoin kaikkiaan viisi kertaa yrittivät saksalaiset tuhota sissit useiden divisioonien voimin suoritetuilla puhdistusoperaatioilla, mutta aina sissit välttivät tuhon hajaantumalla osastoiksi ja vetäytymällä vuorille.

Aseelliseen toimintaan liittyy yhtä tehokkaasti organisoitu henkinen sodankäynti. Sitä käydään kaikin käytettävissä olevin voimin ja välinein. Välineitä ovat mm salainen, kädestä käteen leviävä lehdistö ja lentolehtiset, radio, huhut, kihotus ja propaganda sekä oman väestön että vihollisen keskuudessa. Vastarintaliikkeellä on tässä työssä tärkeä osuutensa.

Sissien taistelu perustuu pääasiassa suureen liikkuvuuteen, yllätykseen ja hämäämiseen. Maastoliikkuvuuden edellytyksinä taas ovat kevyt aseistus, fyysillinen kunto, maaston tuntemus sekä maastossa liikkumista helpottavat kulkuvälineet. Suuri maastoliikkuvuus mahdollistaa yllätyksen aloite-etuineen. Juuri yllätys on ehkä tärkein sissisodan peruspiirteistä. Osasto iskee tänään täällä, häipyi metsiin ja iskee jo huomenna uudessa paikassa.

Kolmas perustekijä on hämääminen. Ovelien hämäämiskeinojen keksimisessä voi vilkas mielikuvitus ja äly viettää riemuvoittojaan.

Samalla alueella vihollisen kanssa toimiminen edellyttää monipuolista ja pitkälle vietyä salaamista. Tässä on kuitenkin olemassa vaara mennä liian pitkälle, jolloin toiminta ei pääse luonnollisesti kehittymään, vaan tukehtuu omaan salaperäisyyteensä.

Perustamis- ja valmisteluvaiheen tärkein tavoite on kuitenkin koko kansan kokoaminen yksimielisenä taisteluun miehittäjiä vastaan. Vain kaikkein yhteisin ja yksimielisin ponnistuksin voidaan saavuttaa lopullinen päämäärä.

2. Puolustusvaihe

Tässä vaiheessa toiminta jatkuu miltei samanlaisena kuin ensimmäisessäkin erona kuitenkin se, että hyökkäyksiä suoritetaan jo vahvoinkin voimin päämääränä vapaiden alueiden laajentaminen. Iskut voivat tapahtua joko paikallisin ja alueellisin tai ylijohdon joukoin. Viimeksi mainittujen koulutus on nimittäin tällöin jo niin pitkällä, että käytännöllinen taistelukoulutus on tarpeen. Niiden suurin kokonaisuutena toimiva osasto lienee tänä ajankohtana sissiprikaati, mutta pääosa on vielä erillisinä pataljoonina.

Edelleen on kuitenkin pidettävä ohjenuorana, ettei saavutettuja tuloksia vaaranneta käymällä ylivoimaisten vihollisosastojen kimppuun. Hyökkäävää vastustajaa väistetään, mutta väistyvää ajetaan takaa. Saadut voitot on heti saatettava sekä omien että vihollisen tietoon, mutta omista tappioista valetaan.

Jo ensimmäisen vaiheen toiminnalla on vihollinen pakotettu luopumaan kaikista pienistä tukikohdistaan ja varuskunnistaan. Nyt on omia tukialueita ja vapaita välimaastoja pyrittävä edelleen laajentamaan käymällä jo suurehkojenkin varuskuntien ja osastojen kimppuun. Tätä taistelutoimintaa johtaa pääasiallisesti sotilaspiiriporras, mutta saattavat ylemmätkin portaot ottaa johdon käsiinsä, olletikin jos yritys on tavallista suurempaa luokkaa. Tällaisissa iskuissa tarvitaan jo raskastakin aseistusta. Lähinnä tulevat kysymykseen raskaat kranaatinheitinimet ja rekyyllittömät tykit, jos sellaisia on käytettävissä.

Tiedustelu on kaiken toiminnan perusedellytys. Tiedustelun tulokset osoittavat, millä toimintalaajilla on kulloinkin painopiste. Tiedustellijoita on pyrittävä sijoittamaan myös vihollisen palvelukseen. Miehittäjähän joutuu ottamaan työhön myös paikallista väestöä. Juuri näillä henkilöillä on erinomainen tilaisuus seurata kaikkia miehittäjien toimia ja toimenpiteitä.

Voidaankin yleistäen sanoa, että sissisodan tiedustelu poikkeaa melkoisesti normaaliin sodankäyntiin kuuluvasta. Viimeksi mainitussa vihollinen on valkeasti tavoitettavissa, mutta sissisodan tiedustellijat voivat liikkua ja asua miehittäjien välittömässä läheisyydessä, jopa heidän joukossaan. Tiedustelu onkin tällöin pääasiassa tarkkallua. Monet valppaat silmäparit pystyvät seuraamaan vihollisen linnoittamistöitä, vahvuuksien muutoksia, saapuvia ja lähteviä kuljetuskolonnia jne. Tästä myös johtuu, että tuloksetkin ovat parempia kuin normaalissa sodankäynnissä. Suunnitelmat voidaan siten tehdä yksityiskohtaisiksi ja sopeuttaa ne kaikkiin todettuihin muutoksiin.

Myös propaganda ja tiedotustoiminta saavuttavat puolustusvaiheessa täyden voimansa. Salaiset kirjapainot ja monistuskoneet työntävät sekä omalle väestölle että viholliselle sanomalehtiä ja lentolehtisiä. On pyrittävä käyttämään myös radiolähettämiä, sillä niiden avulla saadaan tiedot leviämään laajalle alueelle vähällä vaivalla.

Sotatarviketeollisuus, jos näin vaativaa nimeä voi käyttää, ja korjaustoiminta on jo päässyt käyntiin. Sitä varten on hankittu yksinkertaisia työ- ja voimakoneita, siirretty ne tukialueille ja pantu pyörät pyörimään. Koneet on hankittava jo aikaisessa vaiheessa, sillä saatujen kokemusten mukaan miehittäjä tavallisesti luetteloi ja pitää kirjoissaan kaikki tuotantolaitokset sekä niiden koneistot. Työpajoja perustettaessa on noudatettava hajauttamisen periaatetta, niin että ei menetetä yhtäaikaa useita verstaiteja vihollisen yllättäessä. Jossain määrin voidaan tuotantoa harjoittaa myös miehittäjän hallussa olevilla alueilla, esim rakennusten kellarikerroksiin valmistetuissa salaisissa lisätiloissa.

Huolenpitoon siviiliväestöstä on kiinnitettävä tarpeellinen huomio. Väestön on tunnettava, ettei sitä ole jätetty pelkästään viholl-

lisen armoille. Tuen on oltava sekä aineellista että henkistä. Vain näin menetellen saavutetaan ja säilytetään kansan sympatiat, saadaan ihmiset luottamaan vastarinnan menestykseen ja pysymään sille uskollisina. Esm Algeriassa on menty niin pitkälle, että miehittäjän toimenpiteistä kärsineille ja sissien perheille jaetaan säännöllistä avustusta.

Puolustusvaiheen lopussa on valmiiksi organisoitu ja koulutettu hyökkäysarmeija valmis käymään ratkaisutaisteluun, kansa on henkisesti valmennettu nousemaan koulutettujen joukkojen avuksi, vihollinen on pakotettu vetäytymään muutamiin suurin varuskuntakeskuksiin ja sen taistelumoraalia on pahasti järkytetty.

3. Hyökkäysvaihe

Tähän vaiheeseen siirtyminen riippuu ratkaisevasti kansainvälisestä tilanteesta. Jos miehittäjä on suurvalta ja vallattu maa pieni, ei hyvinkään koulutettu ja varustettu sissiarmeija kykene vapauttamaan maataan, ei siinäkään tapauksessa, että vihollista on ehkä vuosikautia kulutettu sissisodalla sekä aineellisesti että henkisesti. Hyökkäysvaiheen aloittamiseen tarvitaan muutoksia kansainvälisessä tilanteessa tai suuria sisäisiä levottomuuksia vihollismaassa. Vihollisella täytyy olla muitakin vastustajia, niin voimakkaita, että sen täytyy ponnistaa kaikkensa voidakseen pitää puolensa, tai täytyy kansainvälisen tilanteen muuten olla niin huono, että vihollinen joutuu varaamaan joukkojensa pääosan muille suunnille.

Jos siis suotuisat olosuhteet vallitsevat, voidaan sissisodassa siirtyä ratkaisevaan vaiheeseen, kansannousun tukemaan yleishyökkäykseen. Hyökkäyksen päämääränä on aina vihollisen tuhoaminen tai sen saattaminen sellaiseen tilaan, ettei taistelun jatkaminen enää hyödytä. Päämäärän saavuttaminen riippuu ensisijaisesti taisteluhengestä, mutta myös joukkojen lukumäärästä, koulutuksesta, aseistuksesta, johdosta sekä ajan ja paikan oikeasta valinnasta. Näistä voiton vaatimuksista on oikeastaan vain aseistus sissiliikkeestä itsestään riippumaton tekijä. Kaikki muu voidaan utteruudella, tarmolla ja kärsivällisyydellä nostaa lähelle huipputasoa; aika ja paikka ovat miltei aina hyökkääjän valittavissa.

4. Koulutus

Toiminnan alkuvaiheissa rajoitutaan koulutuksessa välttämättömimpään, erityisesti niissä maissa, joissa on rauhan aikana voimassa yleinen asevelvollisuus. Tällöinhän pohjakoulutus takaa sen, että kaikki miehet ovat ainakin pääpiirtein selvillä yleisistä sotilastaidoista ja -tiedoista. Vasta sitten, kun hajallaan toimivia sissiosastoja ryhdytään kokoamaan yhtenäiseen johtoon ja osastojen varsinainen organisointi alkaa, lisääntyy koulutuksen tarve ja osuus. Aivan samalla tavalla kuin rauhan aikana tavallinen miehistö, erikoismiehistö, alipäällystö ja päällystö saavat eriateisen koulutuksensa, on myös sissiosadassa pyrittävä koulutus järjestämään.

Koulutustavoitteiden pohjaksi olisi määritettävä ne taidot ja tiedot, jotka jokaisen sissin olisi välttämättä hallittava voidakseen menestyä taistelussa ja ollakseen tuottamatta osastolleen tarpeettomia tappioita. Vähimmäisvaatimusten määrittely on vaikeata, mutta voitaneen ainakin seuraavia taitoja pitää sellaisina. Sissin pitää osata

- ampua kaikilla jalkavaen — myös vihollisen käytössä olevilla — aseilla, käsitellä niitä sekä korjata niissä ilmenevät häiriöt ja pikkuviat,
- kulkea nopeasti minkälaisessa maastossa hyvänsä, mutta silti voimia säästäen ja maaston antamaa suojaa hyväksi käyttäen, maastouttaa ja naamioida,
- toimia ja taistella pimeässä, sumussa ja sateessa,
- tulla toimeen erämaassa vaikeissa oloissa kaikkina vuodenaikoina,
- toimia tehokkaasti tuliylläkössä ja lähitaistelussa,
- harhauttaa jäljittävä vihollinen,
- käyttää räjähdysaineita ja yksinkertaisia miinoja, panostaa erilaisia kohteita ja pikasuluttaa,
- ylittää vesistöjä tilapäisvälinein,
- kuljettaa erilaisia moottoriajoneuvoja ja korjata pikkuvikoja sekä
- antaa ensiapua.

Tämä on siis kaikkien sissien peruskoulutus. Paikallisissa jou-

koissa palvelevat eivät juuri muuta tarvitsekaan. Sen sijaan alueellisissa ja ylijohdon hyökkäysjoukoissa miehistö saa jatkokoulutusta. Tärkeimmän osan siinä muodostaa taistelukoulutus komppanian ja pataljoonan puitteissa, myöhemmin myös prikaatin puitteissa.

Erikolismiehistö, alipäällystö sekä päällystö saavat jatkokoulutuksensa kursseilla ja kouluissa, jotka toimivat kahden ensiksi mainitun ryhmän osalta sotilaspiireittäin. Päällystö sen sijaan koulutetaan ylijohdon kouluissa tai kurssikeskuksissa.

Mm Ruotsissa on esitetty ajatuksia, että koko kansa olisi koulutettava sissisotaan vaihtoehtona vakinaisen armeijan käymälle puolustussodalle. Tätä silmällä pitäen on ehdotettu annettavaksi kaikille asevelvollisille sissikoulutus joko varusmiesaikana tai kertausharjoituksissa. Ehdotuksen mukaan kurssi kestäisi kuusi viikkoa ja jakautuisi suoraavasti:

— ampuminen ja aseiden käsittely	1 viikko
— suunnistaminen ja maaston käyttö	1 —,—
— erämiestaitojen oppiminen	½ viikkoa
— hävitystyö	2½ —,—
— taisteluteknikka ja taktikka	1 viikko

Opetettaisiin siis suunnilleen samoja asioita, jotka edellä määriteltiin kuuluviksi kaikkien sissien peruskoulutukseen.

Päällystön ja alipäällystön valintaan on kiinnitettävä erityistä huomiota, sillä sissisota vaatii johtajilta synnynnäisiä johtajanominaisuuksia suuremmassa määrin kuin normaali sodankäynti. Tapahuuhan toiminta ainakin kahdessa ensimmäisessä vaiheessa aivan erilaisissa olosuhteissa.

Kommunistisissa kansannousuissa niinkuin kommunistisissa maissa rauhankin aikana toimii sotilasjohtajien rinnalla aina poliittisia johtajia. Aatteelliselle koulutukselle pannaan paljon painoa ja uhrataan paljon aikaa. Ja myöntää täytyy, että työ on kaikkialla tuottanut erinomaisia tuloksia. Niistä on siis syytä ottaa oppia. Edellä on jo useaan otteeseen korostettu hengen suurta merkitystä, ja hengen kasvattaminen vaatii valistamista, propagandaa ja tiedotustoimintaa. Parhaiten tämä käynee perustamalla kaikkiin johtoportaisiin päätoimisia valistusohjaajien toimia ja korkeampiin portaisiin erityisiä valistustoimistoja.

5. Kuri

Kurikysymys tuntuu päällisin puolin tarkasteltuna vaikealta ottaen huomioon, että joukot toimivat hajallaan, majoitusolot ovat pääosiltaan alkeelliset ja yhtenäinen sotilasasu ainakin aluksi puuttuu. Kuri ei ole eikä saakaan olla ulkonaisiin tunnusmerkkeihin perustuvaa pakkokuria, vaan vapaaehtoista alistumista johtajien käskyihin. Ovathan kaikki liittyneet mukaan vapaaehtoisesti. Yhteen, suuri tehtävä pakottaa ja velvoittaa. Tavanomaista sotilaskuria vastaa sisseillä kutsumus ja aatteen kuri, joka on ensiksi mainittua paljon tehokkaampi.

Esim Algeriassa miehet sisseiksi ryhtyessään katkaisevat kaikki siteet omaisiinsa, vieläpä ottavat uuden nimen. He antautuvat tehtäväänsä kokonaan.

Kurin ylläpitoa helpottaa myös se, että osastot ovat yleensä pieniä ja johtajilla on henkistä auktoriteettia. Johtajat ja joukot elävät hyvin läheisessä kosketuksessa keskenään.

Kaikesta tästä huolimatta rangaistuksiakin tarvitaan. Ne ovat kuitenkin pääasiassa ns luonnollisia rangaistuksia, esim henkilökohdallisen aseiden pois ottaminen määrääjäksi, siirtäminen joukon taistelevasta osasta huoltoon, lähettäminen taisteluun ilman aseita ja käskemällä palaamaan vihollisase mukana tai ei ollenkaan, siirtäminen alemmanasteiseen joukkoon jne.

VI HENKI ON VOITON PERUSTA

Henkistä maanpuolustusta on suoritettu rauhan ja sodan aikana. Ns rauhan eli kylmän sodan aikana sen tehtävinä on

- kansan maanpuolustuksellinen ja isänmaallinen kasvattaminen sodan varalta; tämä haara jakautuu edelleen puolustuslaitoksen sisä- ja ulkopuoliseen kasvatustyöhön;
- ulkomaisten liittolaisten hankkiminen sekä sympatioiden herättäminen puolueettomissa kansakunnissa ja
- todennäköiseen viholliseen kohdistuva henkinen painostus, jonka päämääränä on hajaannuksen aikaansaaminen sekä taistelumoraalin ja hengen madaltaminen siinä ja sen liittolaisissa.

Sodanajan tehtävät ovat samantapaiset, mutta tällöin tavoitteet ovat konkreettisemmat, keinoja niiden toteuttamiseen on enemmän ja toimintamahdollisuudet ovat yleensä paremmat. Päätehtävinä ovat

- oman kansan taistelutahdon ylläpitäminen ja lujittaminen;
- sodan päämäärän, kansallisen doktriinin selvittäminen koko kansalle;
- vihollisen henkisen vastustuskyvyn murtaminen tai ainakin lamauttaminen siinä määrin, että sen sotapotentiaali laskee sekä
- luottamuksen herättäminen liittolaisissa ja puolueettomissa.

Näiden tehtävien mukaisesti kohdistuu toiminta neljään suuntaan: omiin joukkoihin, omaan kotirintamaan, viholliseen ja ulkovaltoihin.

Seuravassa kosketellaan vain sodanajan toimintaa ja sitäkin nimenomaan sissisodan kannalta.

1. Omat joukot ja siviiliväestö

Näihin ryhmiin kohdistuva toiminta on jaettavissa neljään haaraan: valistamiseen, virkistämiseen, mielialan tarkkailuun ja sielunhoitoon. Valistaminen sisältää edelleen joukon erilaisia alaryhmiä, sellaisia kuin tiedotustoiminnan, propagandan ja vastapropagandan, huhut ja vastahuhut sekä henkisen kasvatuksen.

Nimensä mukaisesti valistamisella pyritään pitämään omat joukot ja siviiliväestö tietoisina kaikista tärkeistä tapahtumista, kasvattamaan heitä henkisesti kestäämään vihollisen vastatoimenpiteet sekä suorittamaan oman osuutensa voiton saavuttamiseksi. Valistamisessa käytetään hyödyksi kaikkia mahdollisia keinoja ja välineitä: puheita, esitelmiä, sanomalehti uutisia, -selostuksia ja -kommentaareja, sanomalehtien poliittisia, taloudellisia ja sivistyksellisiä artikkeleita, radiouutisia ja -selostuksia, lentolehtisiä, elokuvia, teatteria, musiikkia, kokouksia, julisteita, piirroksia, valokuvia jne. On selvää, että pääosan sanomalehtiä, lentolehtisiä, radiolähetyksiä ja valistuskokouksia täytyy sissisodassa olla salaisia, mutta paljon saadaan aikaan myös ns peitetyllä valistamisella, jota voidaan harjoittaa avoimesti.

Omat joukot ja oma väestö on pidettävä poliittisen, sotilaallisen ja yhteiskunnallisen tilanteen tasalla tiedotustoiminnalla. Miehitetyllä alueella tämä tietysti tuottaa vaikeuksia, koska vihollinen yrittää estää kaiken itselleen vahingollisen julkisuuteen pääsemisen. Mutta juuri miehitetyssä maassa se on myös paljon tärkeämpää kuin vapaana taistelevassa maassa, sillä ensiksi mainitussa ovat miellalat paljon herkempiä ja tietojen tarve suurempi kuin normaalia sotaa käyvässä maassa.

Tiedotustoiminnan on pääosin oltava ylijohdon valvonnassa ja johdettavana. Se määrittää toiminnan yleiset suuntaviivat ja antaa ohjeet kulloistakin tilannetta silmällä pitäen. On kuitenkin varotettava, ettei tällä tehdä tiedotustoimintaa hitaaksi ja byrokraattiseksi. Tiedothan on yritettävä antaa ennen vihollista, koska sen uutiset ovat miltei aina puutteellisia, väritettyjä, omia tappioita salaavia ja vastustajan menetyksiä korostavia. Omat tiedotukset voidaan ehkä porrastaa niin, että ylijohdo julkaisee määrääjain koko rintaman käsittäviä katsauksia, kun taas paikalliset tiedot julkaistaan heti tuoreeltaan alueellisten elinten toimittamina ja muokattuina ylijohdon yleisohjeiden mukaisesti.

Tiedotustoiminnan samoin kuin propagandankin on oltava havainnollista, värikästä ja tunteisiin sekä mielikuvitukseen vetoavaa. Niiden on saatava ihmiset kiihottumaan, niin että vastarintamieliala kasvaa ja leviää sekä pakottaa horjuvatkin määrittelemään kantansa.

Miellalan muokkauksen tärkeimpiä työmuotoja ovat yksityiset ja ryhmäkeskustelut. Usein niillä saavutetaan parhaat tulokset. Tähän työhön on valittava hyvin koulutettuja, luontaisia lahjoja omaavia ja älykkäitä työntekijöitä, jotka pystyvät keskustelemaan, väittelemään ja puhumaan vakuuttavasti. Ryhmäkeskustelujen osanottajamäärä on rajoitettava 4—6:een, sillä teho laskee osanottajamäärän lisääntyessä, ellei oteta lukuun suuria joukkokokouksia, joissa taas on oleellisena tekijänä joukkosuggestio ja laumahenki. Keskustelumuotoa sovelletaan pääasiassa niihin, joita ei vielä ole saatu mukaan taisteluun. Ellei keskustelu auta, on käytettävä tehokkaampia keinoja.

Vastapropagandan tehtävänä on vihollisen propagandan paljastaminen ja sen heikkouksien osoittaminen. On erittäin edullista, jos voidaan kiistattomasti osoittaa vihollisen antaneen vääriä tai harhaanjohtavia tietoja. Tällöin on helppo väittää tosiakin, itselle epäedullisia tietoja vääriksi ja saada vihollisen koko propaganda epäilyksenalaiseksi.

Miehitetyssä maassa on sanomalehtien ja lentolehtisten painaminen ja levittäminen aina vaivalloista puuhaa. Ilmitulon vaara on suuri. Melkoisesti vaivattomammin voidaan tiedotustoiminta ja mielialan muokkaus hoitaa radion avulla. Sen käyttö tietenkin edellyttää, että sissien hallussa on niin suuria tukialueita, että niistä pystytään lähettämään suorittamaan. Lähetysasemat voivat sijaita myös liittolaismaissa.

Tutkittaessa 2.maailmansodan radiopropagandaa on todettu, että sen teho oli huomattavasti suurempi kuin sanomalehdistön. Tehoa saattaa kuitenkin miehitetyissä maissa pienentää se, että vihollinen jokseenkin varmasti rangaistuksen uhalla kieltää vapaiden radioasemien kuuntelun. Saattaapa se pahimmassa tapauksessa takavarikoida radiovastaanottimetkin.

Kiinnitettäköön tässä yhteydessä vielä huomiota ns aivopesuun, josta sanomalehdistö on viime vuosina puhunut monissa yhteyksissä, erityisesti kommunististen maitten aseena. Sen, ettei aivopesu ole mitään utopiaa, osoittaa mm amerikkalainen tutkimus, joka suoritettiin Korean sodassa vangiksi joutuneiden ja sodan päätyttyä kotimaahan palanneiden sotilaiden keskuudessa. Tutkimus nimittäin osoitti, että huomattava määrä näistä oli käännytetty kommunisteiksi tai ainakin suosiollisiksi tälle aatesuunnalle. Käännyttämisen olivat suorittaneet kiinalaiset valistustyöntekijät käyttäen ensisijaisesti psykologisia keinoja.

Edellä on hieman hajanaisesti, melkein vain väläyksittäin käsitelty valistamiseen kuuluvia toimintamuotoja. Yksinomaan henkisen maanpuolustuksen tästä lohkosta voisi kirjoittaa laajan teoksen, joten perusteellinen syventyminen asiaan näin suppeassa esityksessä ei ole mahdollista. Virkistämiseen kuuluu monenlaisia aloja: elokuva- ja teatteriesityksiä, kirjastotoimintaa, sotilaskotien perustamista, isänmaallisia ja kevyitä juhla, askartelua, itse- ja ryhmäopiskelua

yms. Saattaa tuntua vaikealta, jopa mahdottomalta harrastaa tällaisia asioita vihollisen alituisesti uhkaamilla alueilla. Tosin on sanottu, että sodassa on 90 % odottamista, 5 % valmistautumista ja vain 5 % varsinaista taistelutoimintaa, mutta tätä ei voi soveltaa ainakaan sissisotaan, joka, kuten on todettu, vaatii paljon liikettä sekä hyökkäyksellisessä että suojaamismielessä. Joutoaikaa siinäkin tietysti jää, ja ellei jää, on sitä järjestettävä. Jatkuva "remmissä oleminen" kuluttaa miehet nopeasti loppuun.

Virkistäminen on siis välttämätöntä, mutta vain siinä määrin kuin henkilöstön henkinen ja fyysinen kunto vaativat. Normaalisti käytetään pääosa hyökkäystoimien välille jäävästä ajasta koulutukseen, suunnitelmien laatimiseen, valmisteluihin ja tulevien tehtävien harjoitteluun.

Sotilaan huolen aiheena on aina omaisten kohtalo ja toimeentulo. Jotta sissisotilas ja vastarintamies voisivat kokonaan omistautua tehtäviinsä, on ylijohdon ja alueellisen organisaation ulotettava huoltotoimenpiteensä taistelujain omaisiinkin. Se käynee parhaiten maksamalla heille totuttuun tapaan sotakuukausipalkkaa. Elintarvikkeiden jakaminen saattaa myös tulla kysymykseen, varsinkin jos maassa on niistä puutetta. Avustuksen täytyy olla säännöllistä, jotta se antaisi saajille tietyn turvallisuuden tunteen.

Vaikka johdon ja johtajan onkin luotettava alaisinsa ja vältettävä liiallista, huomatuksi tullessaan suhteita vaarantavaa valvontaa, jolla lisäksi usein sidotaan alaisten toimintavapautta, on johtajan velvollisuus myös pysyä selvillä joukkonsa mielialasta ja joukkoon mahdollisesti pesiytyneistä epäluotettavista aineksista. Mitä nopeammin ja perusteellisemmin ketjun helkot renkaat saadaan poistetuksi sitä parempi.

Valvontaa varten on järjestettävä huomiota herättämätön tarkkailuverkko, joka tiedottaa johdolle kaiken joukon taistelumoraaliin vaikuttavan. Se myös auttaa johtajaa ajoissa korjaamaan tyytymättömyyttä aiheuttavat epäkohdat ja siten säilyttämään joukon tiukasti käsissään.

Tarkkailujärjestelmää luotaessa on harkittava, kuinka pitkälle mennään ja mikä on todella tarpeen vaatimaa. Joukkojen ja kansan mielialoista on pysyttävä selvillä, mutta mahdollisimman näkymät-

tömin keinoin. 60—100 miehen osastoa tai komppaniaa kohden riittänee 2—5 toisistaan tietämätöntä tiedottajaa. Samaa suhdetta voidaan soveltaa kyläkuntiin ja alueisiin nähden. Tiedottajat ilmoittavat työnsä tulokset joko joukon johtajalle tai alueelliselle elimelle tai, jos joukkojen organisoinnissa on jo päästy pataljoona- ja prikaatiasteelle, erityiselle, ylemmässä esikunnassa toimivalle tiedotusupseerille, joka kokoaa tiedot, muokkaa niistä yhtenäisen kokonaisuuden ja esittää sen komentajalleen sekä seuraavan johtoportaan tiedotusupseerille. Valistamisesta ja virkistämisestä huolehtiva henkilöstö voi hoitaa myös valvonnan, mutta mieluummin tehtävä kuitenkin annetaan erikoishenkilöstölle. Näin tulevat molemmat tehtävät paremmin hoidetuksi.

Sotien aikana ihmisten tarve saada uskonnosta voimaa ja lohdutusta nousee aina rauhan aikaan verrattuna. Tämä on otettava huomioon myös sissisodassa hankkimalla joukkoihin pappeja ja muita hengellisen työn tekijöitä mieluummin vapaaehtoisuuden pohjalla. Sielunhoidosta ei saa kuitenkaan muodostua itsetarkoitusta tai uskonnon tyrkyttämistä. Pappien on myös ihmisinä oltava esikuvaksi kelpaavia, tosiuskovalsia ja miehisiä miehiä, joiden puoleen sotilaat voivat arkaillematta kääntyä tuntiessaan siihen tarvetta ja jotka pystyvät anojalle myös jotakin omasta uskostaan antamaan. Heidän on kyettävä taistelemaan oikeaksi katsomansa aatteen, sissisodan päämäärän puolesta.

2. Viholliseen kohdistuva toiminta — henkinen sodankäynti

Taistelukeinoina ovat pääpiirtein samat menetelmät kuin omia joukkoja ja väestöä muokkaavassa ja ohjaavassa toiminnassa. Taivoitteista ovat tärkeimmät: vihollisen taistelumoraalin alentaminen, henkinen eristäminen sekä vihollisen henkisen sodankäynnin estäminen ja neutralisoiminen. Valistamista suoritetaan kahdella tavalla: hyökkäävästi ja peitetysti. Hyökkäävää eli avointa tiedotus- ja propagandatoimintaa ovat mm salaisissa kirjapainoissa ja monistuskoneissa painetut sanomalehdet ja lentolehtiset, joita levitetään vihollisjoukkojen majoituspaikkoihin, tukikohtiin, esikuntiin, var-tiopaikoille, vihollisen käyttämiin kulkuneuvoihin, yleensä kaikkiin

mahdollisiin paikkoihin, niin että miehittäjät joutuvat miltei pakosta niihin tutustumaan. Tähän ryhmään kuuluvat myös salaiset radio- ja televisioasemat, jotka lähettävät propagandaa vihollisasemien aalloilla ja kielellä.

Avoimessa propagandassa tuodaan eri muodoissa esille mm valloittajan menettelyn epäoikeudenmukaisuus, todetut laittomuudet, väkivallanteot sekä kostotoimenpiteet, oman taistelun oikeutus, miehittäjän mahdollisesti vaatima pakkotyö, miehityksen aiheuttama elintason aleneminen jne.

Propagandakieli ei saa olla loukkaavaa eikä karkeaa. Asiat on esitettävä vakuuttavassa ja selvässä muodossa. Lukijan ja kuulijan on saatava sellainen käsitys, että heille pyritään esittämään tosiasioita, joita he eivät vielä tunne, että heille tarjotaan vain aineistoa oikean ja totuudenmukaisen käsityksen saamiseksi niistä asioista, joissa he ovat mukana. Mahdollisimman konkreettiset ja helposti oikeiksi todettavat esimerkit lisäävät aina esitysten vakuuttavuutta.

On selvää, että tuloksien saavuttamiseksi joudutaan käyttämään myös uhkauksia ja lupauksia, mutta näidenkin täytyy pysytellä tiettyissä rajoissa. Uhkaukset ovat oikeammin varoituksia, jotka esimerkein osoittavat miehittäjien kohtalon, elleivät he luovu valtaamastaan alueesta. Esimerkkien on oltava ajankohtaisia, hiljattain sattuneita tapahtumia: nimeltä mainitun kuljetuskolonnan tai vihollisosaston tuho nimetyssä paikassa. Tarkat alka- ja lukumäärät sekä uhrien ja vangiksi joutuneiden nimet lisäävät tehoa. Joskus on edullista saattaa vihollisen tietoon sen salassa pitämiä toimenpiteitä ja aikomuksia, esim suunniteltu kuljetus tai vastahyökkäys sissien tukialueelle. Näin osoitetaan, että miehittäjän yritykset ovat turhia, koska ne miltei aina etukäteen tiedetään vastapuolella. Lupaukset puolestaan takaavat antautuville hengen, koskemattomuuden ja sotavangin täydet oikeudet sekä vapautumisen heti miehityksen päätyttyä.

Peitetyssä menetelmässä ei propaganda näy, mutta aiheiden käsitteilyllä on kuitenkin tietty tarkoitus ja vaikutus. Siihen sisältyy esim elokuvia, sanomalehtikirjoituksia, puheita, esitelmiä, teatteriesityksiä, urheilukilpailuja, taiteen ja tieteen tilaisuuksia, joissa epäsuorasti ja ilman havaittavaa tarkoitusta tuodaan esille oman kan-

san valtiomuoto ja sen historiallinen kehitys, sosiaaliset olot, sivistyksen saavutukset, yksilön- ja sananvapaus, palkkataso jne, lyhyesti sanoen kaikki se, mikä omalla puolella on parempaa kuin vihollisella. Aiheita käsiteltäessä nojaututaan ennen miehitystä vallinneisiin oloihin, jos valloittaja on säätänyt rajoituksia ja pakkotoimenpiteitä. Näin saadaan vihollisotilaat mieleessään vertaamaan omia olojaan miehitetyn maan oloihin ja tekemään itselleen epäedullisia johtopäätöksiä.

Tärkeänä työmuotona ovat myös yksityiset keskustelut. Niiden periaatteita kosketeltiin jo omaan väestöön kohdistuvan toiminnan ollessa puheena. Joukkoon ei ole helppo vaikuttaa, mutta henkilökohtaiset, jokapäiväiseen ja luottamukselliseen seurustelusävyyn käydyt keskustelut tuottavat useimmiten tuloksia. Kaukana kotimaastaan, omalastaan ja kodistaan toimiva vihollisotilas on altis ystävällisyydelle. Hän saattaa kertoa hyödyllisiä asioita ja tulla vakuuttuneeksi omiansa tekemästä vääryydestä.

Esim Ranskassa on alettu ymmärtää sodan tämänkin puolen merkitys. Siellä ei vangittuja sissejä enää suljeta vankileireihin, vaan eristyskeskuksiin, joissa heitä käännytetään psykologisin keinoin. Näin ainakin kertovat ranskalaiset lähde-otokset.

Menettelytapoja on monia. Niistä on osattava valita oikeat, viholliskansan mentaliteettiin sopivat. Henkinen sodankäynti saattaa olla tehokasta, merkityksetöntä tai vahingollista. Kaikki riippuu valituista keinoista. Pienetkin virheet voivat ajaa huolellisesti valmistellun työn karille.

3. Ulkomaihin suuntautuva toiminta

Tällä suunnalla henkinen sodankäynti tähtää

- liittolaisten tai ainakin myötämielisten puolueettomien hankkimiseen,
- vihollisen kanssa liitossa olevien maiden irrottamiseen sodasta sekä
- aineellisen ja henkisen tuen saamiseen ulkomailta.

Nykyinen maailma perustuu realiteetteihin. Ei kukaan auta kehtään, ellei saa siitä jotakin hyötyä. Tästä syystä on ensin tutkittava tilannetta ja haettava ne valtiot, jolle käynnissä olevasta sissiso-

dasta on etua välittömästi tai välillisesti, ja kohdistettava kaikki huomio näiden maiden voittamiseen suosiollisiksi ja apuun valmiiksi omalle asialle. Parhaassa tapauksessa niistä saadaan liittolaisia, jolloin sekä aineellinen että henkinen tuki on turvattu. Jos liittolainen on lisäksi rajanaapuri, voidaan sen aluetta käyttää sissisodan tukialueena.

VII HYVIN VALMISTELTU ON PUOLIKSI VOITETTU

Jos sissisota joudutaan aloittamaan täysin valmistautumattomana, merkitsee tämä sitä, ettei valtion johto ole ollut tehtäviensä tasalla. Valtion johdon on nähtävä eri tavat valtion olemassaolon turvaamiseksi sekä valmistauduttava niiden toteuttamiseen. Ilman etukäteisvalmisteluja ei sissisodan johdolla ole minkäänlaista todellisuuspohjaa tehdessään päätöstä sissisotaan ryhtymisestä; siltä puuttuu tiedot välineen käyttöarvosta ja -mahdollisuuksista tai, jos sellaisia jossain määrin onkin, ne saattavat aiheuttaa virhepäätelmiä. Valmistautumattomuus johtaa lisäksi sissisodan piteneeseen 1—2 vuodella, josta taas saattaa olla seurauksena monia ennakolta arvaamattomia haittoja puhumattakaan lisääjän vaatimista uhreista, joiden määrää vielä lisää valmistautumattomuudesta johtuvat virheet ja haparointi.

Valmistelutyöt ovat ryhmitettävissä esim seuraavalla tavalla:

- maantieteellinen tutkimustyö,
- suunnitelman laatiminen,
- organisaation valmistelu,
- koulutus,
- huollollinen valmistelu,
- henkinen valmentaminen sekä
- muut, edellisiin ryhmiin kuulumattomat työt.

Näistä on jo suunnitelma ja henkinen valmentaminen edellä käsitelty.

1. Maantieteellinen tutkimustyö

Koko maan käsittävällä kartta- ja maastollisella tutkimuksella ja kokoamalla alaan kuuluvia tietoja myös jo julkaistusta ja julkaisemattomasta lähdeaineistosta pyritään mm

- hahmottelemaan maan alueellinen jako sissisotaa varten,
- määrittämään sissien tulevat tukialueet pääpiirtein sekä
- luetteloimaan hävitettävät kohteet.

Tähän valmisteluryhmään kuuluu lisäksi karttojen, ilmakuviin, pohjapiirrosten, luonnosten, rakennepiirrosten yms valmistaminen ja varaaminen kaikista tarpeellisiksi katsotuista maastoalueista, laitoksista ja laitteista.

Alueellista jakoa suunniteltaessa on syytä tutkia ensin jo olemassa olevia eri hallinnonhaarojen ja organisaatioiden luomia aluejakoja ja käyttää niitä mahdollisimman paljon hyväksi. Ovathan jo pitkän aikaa toimineet organisaatiot ehtineet luoda vakintuneen, tiettyihin tukipisteisiin lujasti ankkuroidun järjestelmän, jonka varaan on helppo rakentaa. Vanhat organisaatiot eivät kuitenkaan saa sitoa liikaa. Muutoksia ja korjauksia on suoritettava, jos ne ovat tarpeen vaatimia.

Sopiviksi katsotuista alueista on saatava suurimmitakaavaiset topografikartat, joiden varassa voidaan luonnostella tukialueiden tuleva käyttö. Ellei tällaisia karttoja ole olemassa, on käytettävissä olevat kartat täydennettävä yksityiskohtaisella maastontiedustelulla. Tämä vaatii kuitenkin paljon aikaa ja työvoimaa. Työtä voidaan helpottaa käyttämällä ilmakehuvausta ja ilmakuviin stereotutkimusta. Kalkissa maissa on sitäpaitsi suuret määrät eri hallinnonhaarojen, virastojen, yhdistysten ja seurojen hallussa olevaa aineistoa, jota kokoamalla ja seulomalla päästään pienelläkin työvoimalla tyydyttäviin tuloksiin.

Näin koottu aineisto on käyttökelpoista myös multa tämän valmistelualan tehtäviä ratkaistaessa. Mm hävityskohtelta luetteloitaessa on siitä hyötyä, vaikka tukialueiksi yleensä valitaankin syrjäisiä ja asumattomia alueita, kun taas hävityskohteet sijaitsevat pääasiassa asutuilla alueilla. Jos kuitenkin jo alun perin tiedetään kaikki aineiston käyttötarpeet, on helppoa merkitä kukin tieto omaan alaryhmäänsä.

Täydellisten luetteloiden tultua laadituksi on kohteet jaettava tärkeysluokkiin sen mukaan, kuinka suurta vahinkoa kunkin hävittäminen aiheuttaa. Luokitusperusteina on myös otettava huomioon,

kuinka kauan vaurion korjaus tai uuden laitteen rakentaminen kestää. Omaan ryhmäänsä on lisäksi poimittava ne kohteet, joita ei hävitetä muutoin kuin erikoistapauksissa ja erikoisluvalla suuren valtakunnallisen merkityksensä takia.

2. Organisaation valmistelu

Maantieteellinen valmistelu jakaa maan alueellisesti sotilaslääneihin ja -piireihin, alueisiin, kuntiin sekä kyliin. Organisaation valmistelu jatkaa tästä eteenpäin suunnitellen alueellisen vastarintajärjestelmän ja eri portaiden johtoelimien kokoonpanon. Suunnittelu on ulotettava jokseenkin alas, ehkä alueisiin ja kuntiin saakka. Kullekin portaalle laaditaan tarkat kokoonpanot ottaen huomioon alueen suuruuden, väkiluvun, merkityksen kokonaisuuden kannalta sekä hahmoteltujen tehtävien laadun ja laajuuden.

Valmistelujen tässä osassa on myös aihetta jo luonnostella kullakin alueella toimivien sissijoukkojen vahvuus pitäen silmällä edellisessä kappaleessa mainittujen tekijöiden lisäksi alueen taloudellisia voimavaroja, mm sen mahdollisuuksia ylläpitää joukkoja.

Organisaation valmisteluun kuuluu tärkeänä vaiheena myös ylimmän johdon kokoonpanon ja sen johtosuhteiden määrittäminen muihin valtiovallan ja sotavoimien johtoportaisiin. Näiden suhteiden yksityiskohtainen käsittely ei ole tässä esityksessä mahdollista eikä ilmeisesti tarpeellistakaan. Sen verran voitaneen sanoa, että johdon kokoonpano ja johtosuhteet riippuvat ratkaisevasti siitä, onko koko maa vaiko vain osa siitä vihollisen miehittämä. Ensiksi mainitussa tapauksessa on ylimmän johdon merkitys niin suuri, että kaikkien muiden johtoportaiden ja hallintoelimien on tyydyttävä avustajien tehtäviin suureen päämäärään pyrittäessä.

Nimetäänkö myös henkilöstöä laadittuun vastarintaliike- ja sissisotaorganisaatioon jo valmisteluvaiheessa, on kysymys, johon on vaikea vastata. Nimeämisen toteuttaminen olisi tietenkin paras ratkaisu, mutta sen täytäntöön paneminen vaatii runsaasti työvoimaa ja aikaa ollakseen tarkoituksen mukainen ja aina ajan tasalla.

Ellei haluta tai ellei ole mahdollisuuksia päästä henkilöstön si-
joitusasteelle saakka, olisi ainakin koottava luetteloita tehtäviin so-

pivista henkilöistä kunnittain. Luetteloiden perusteella olisi sitten jokseenkin helppoa tarpeen tulleen saattaa suunniteltu organisaatio valmiiksi.

3. Koulutuksellinen valmistelu

Tarvittavan tehon ja tason saavuttamiseksi olisi sissisotaan valmistavaa koulutusta annettava sekä puolustuslaitoksessa että vapaaehtoisissa siviilijärjestöissä.

Puolustuslaitoksen olisi aloitettava osuutensa jo varusmiespalveluksen aikana ja jatkettava sitä myöhemmin kertausharjoituksissa. Varusmiesaikana olisi kaikille annettava yhtenäinen pohjakoulutus, jonka opetuskohteista on jo edellä ollut puhe. Tällä koulutuksella jokaisen miehen olisi pystyttävä selviytymään normaaliin sissisodankäyntiin kuuluvista tilanteista. Kertausharjoituksissa koulutus jatkuisi, mutta nyt erikoiskoulutuksena tiettyjä johtajatehtäviä silmällä pitäen ja vain näihin tehtäviin valituille miehille. Pääosa reserviläisistä jäisi siis varusmiesaikana annetun sissikoulutuksen varaan; koulutusta voitaisiin näiden osalta jatkaa enintään siviilijärjestöissä. Jatkokoulutusta saavan sissihohtajiston opetus olisi jaettava vielä varsinaisille sissihohtajille ja vastarintaliikkeen johtohenkilöille tarkoitettuihin linjoihin.

Koulutusta olisi luonnollisesti annettava myös puolustuslaitoksen kantahenkilökunnalle. Tästä ryhmästä olisi saatava sekä sissijoukkojen että alueellisen organisaation runko ja toimeen paneva voima. Kantakaaderin osalle lankeaisi ennen kaikkea organisaation luominen, joka kerran käyntiin pantuna nostaa kyllä aikaa myöten lisää johtajistoa reservin joukosta.

Koulutuksellisen valmistelun ulottaminen siviilijärjestöihin on ilmestisesti vaikeaa, ainakin demokratioissa. Jos kuitenkin väestö saataisiin käsittämään asian tärkeys ja vapaaehtoisesti ottamaan osaa jatkokoulutukseen, olisi valmistelu todella laajalla pohjalla. Siihen voitaisiin tällöin vetää naisetkin mukaan.

Ellei ole mahdollisuuksia päästä tätä tietä eteenpäin, on keksittävä muita keinoja. Yksi sellainen on suppeahkojen yleistajuisten, asiaa valaisevien oppaiden julkaiseminen ja jakaminen väestölle.

Koulutukselliseen valmisteluun olisi vielä sisällytettävä erikoistutkimuksia sissisodan taktiikasta, organisaatiosta, varustuksesta jne, varusteiden, aseiden sekä maastossa tapahtuvan liikkumisen kokeilua ja kehittämistä, muissa maissa saatujen kokemusten kokoamista, analysointia ja soveltamista oman maan oloihin.

4. Huollollinen valmistelu

Sissisodan huollolliseen valmisteluun kuuluu

- laskelmien laatiminen tarvittavista sotavarusteista,
- sotavarusteiden varaaminen ja varastoiminen,
- tarvittavien koneiden, koneistojen ja tuotantolaitosten varaaminen sekä niiden siirtämisen suunnittelu ja
- rahoituskysymyksen suunnittelu.

Tavallisesti sissisota on vain vaihtoehtona normaalin sodankäynnin rinnalla valtakunnan puolustussuunnitelmaa laadittaessa. Kun siis valmistaudutaan tavanomaiseen sotaan, valmistaudutaan samalla sissisotaankin. Viimeksi mainitun huomioon ottaminen kuitenkin aiheuttaa tiettyjen erikoisvälineiden ja -varusteiden hankinnan tai ainakin tarvelaskelmien suorittamisen ja hankintojen valmistelun.

Parasta tietenkin olisi, jos hankinnat voitaisiin suorittaa jo rauhan aikana. Jos tämä saadaan aikaan, on hankittu sotavarustus vielä varastoitava laaditun organisaation ja valittujen tukialueiden edellyttämällä tavalla. Tämä rauhanaikainen varastointi olisi luonnollisestikin varuskunnittain tai esim sotilaspiireittäin tapahtuvaa. Näistä varastoista sotavarustus sitten sodan uhatessa siirrettäisiin salaisiin tukialueiden varastoihin.

Sotavarusteiden hankintaa ja varastoimista huomattavasti vaikeampaa on tukialueelle perustettavien tuotantolaitosten varaaminen, siirtäminen ja toimintaanpano uusissa paikoissa. Koneet on siirrettävä tarpeeksi ajoissa, sillä vihollisen valtaamalta alueelta se on miltei mahdotonta. Jo pelkkä varaaminen merkitsee sitä, että tarvelaskelmien ja tuotantosuunnitelmien on oltava valmiina yksityiskohtia myöten. Siirtojen suunnittelu puolestaan vaatii laajoja tiedusteluja sopivien toimintapaikkojen määrittämiseksi, kuljetuksien

valmistelua, työvoiman majoittamista ja muonitusta, tuotantolaitosten uudelleen pystytystä jne. Ja lopuksi on vielä syytä tehdä laskelmia ja suunnitelmia sissisodan rahoituksen järjestelystä. Onhan pääosa valtion normaaleista rahoituskeinoista tällaisessa tilanteessa käyttökelvottomia.

5. Muita valmisteluja

Edellisiin kohtiin kuulumattomia valmisteluja on vielä hyvinkin runsaasti; mainittakoon tässä vain pari asiaa esimerkin vuoksi. Kaikki henkilöluettelot: kirkonkirjat, henkikirjat, yhdistysten, puolueiden ja taloudellisten järjestöjen jäsenluettelot ja henkilöstökortit on valmistauduttava hävittämään tai kätkemään, jotta vihollinen ei voisi vallatulla alueella käyttää niitä hyödykseen.

Hallintokoneisto on tiettyyn rajaan asti tehtävä kelvottomaksi, jottei vihollinen saisi haltuunsa valmista organisaatiota.

VIII LOPPUKATSAUS

Vuodesta 1953 lähtien, jolloin taktilliset ydinräjähdeet ilmoitettiin kehitetyiksi, on ulkomaiden sotilasaikakauslehdissä pohdittu uusien aseiden vaatimaa taktiikkaa ja organisaatiota. Kirjoituksista voidaan poimia mm seuraavat ehdotukset, jotka huomattavasti muistuttavat sissisodan taktiikkaa ja organisaatiota:

- pienet komppanian tai pataljoonan vahvuudet, jokseenkin itsenäisesti toimivat taisteluosastot,
- joukkojen käyttöalojen huomattava kasvaminen ja taistelu tietyn alueen puitteissa sitomatta joukkoja määrättyihin aseisiin,
- yötoiminnan merkityksen kasvaminen,
- eri taistelulajien eron pieneneminen,
- selvien rintamalinjojen häviäminen
- soluttautumisen merkityksen lisääntyminen,
- joukkojen keventäminen sekä
- ydinräjähdeiden niiden käyttäjän kannalta epäedullinen vaikutus peitteisessä maastossa.

Kehitys näyttää siis kulkevan siihen suuntaan, että sellaistenkin valtakuntien, joilla itsellään on ydinräjähteitä, on pakko omaksua sissisodan taistelutapoja voidakseen menestyä tulevassa sodassa. Sitä suuremmalla syyllä on pienvaltojen, joiden käytettävissä ei ole — puhumattakaan ydinaseista — muitakaan viimeaikaisen sotatekniikan saavutuksia, koetettava käyttää hyväkseen kaikkia sissisodan suomia mahdollisuuksia.

Käytetyt lähteet

- Brandt, W: Guerillakrig, Stockholm 1942
 Kozlov, I:Maanalainen Krim, Kansankulttuuri 1949
 Haweman, W: Achtung, Partisanen, Hannover 1953
 Carthoff, R: Soviet Military Doctrine, 1953
 Bilanz des zweiten Weltkrieges, Hamburg 1953
 Redelis, V: Partisanenkrieg, Heidelberg 1958
 Öste, S: Kapinalliset, WSOY 1958
 Simola, S: Viidakkosotaa, Tammi 1955
 Heinberg, A:Tanska taistelee, Helsingin kirjatuotanto Oy 1945
 Meyerhöffer, A: Svensk motståndsrörelse, Stockholm 1955
 Suomen Asetuskokoelma n:o 207/55
 Sotilasalkakauslehti 1 ja 4/54, 3 ja 7/52, 7/53, 2/51
 Reservin Upseeri 1/53, 5/50, 3/50
 Sauli 6/50, 2/50, 10—11/49
 Suomen Sotilaspsykologisen Seuran tiedonantoja n:ot 4 ja 5/54 ja 3/55
 Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift 1/54 sekä 7, 8 ja 9/53
 Schweizer Artillerist 8—9/53
 Army Information Digest 2/51
 Wehrwissenschaftliche Rundschau 3/55, 1/56, 2/56
 Revue Militaire d'Information 281/57
 Ny Militär Tidskrift 5/58
 Deutsche Soldatzeitung 7/54
 Revue Militaire Générale 2/59
 Kungliga Krigsvetenskapsakademiens Handlingar och Tidskrift 2/59, 6/56
 Military Review, toukokuu/58